

AIHM KARARLARI IŒIĒINDA İFADE ÖZGÜRLÜĒÜ

ÖZGÜR GÜNDEM DAVASI

ÇGD
Yayımları

ÇAĞDAŞ GAZETECİLER DERNEĞİ YAYINLARI NO: 27

BİRİNCİ BASKI

Temmuz 2001

Ankara

Kapak
Aydın ÇETİN

ISBN: 975-7866-21-0

Basım yeri:

Dumat Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Tel : (312) 2320905 – 06

Faks : (312) 2320907

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Madde 10 İfade özgürlüğü

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1

İNSAN HAKLARININ VE TEMEL ÖZGÜRLÜKLERİNİN
KORUNMASINA İLİŞKİN SÖZLEŞME 5
I. Haklar ve Özgürlükler 6
II. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 13
III. Çeşitli Hükümler 23

Bölüm 2

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NE
BAŞVURMAK İSTEYENLER İÇİN REHBER 26
I. Mahkeme hangi işlere bakar ? 26
II. Mahkeme'ye nasıl başvurulur ? 28

Bölüm 3

SÖZLEŞMENİN 34. MADDESİNE GÖRE BAŞVURU FORMUNU
DOLDURACAK KİŞİLER İÇİN AÇIKLAYICI NOT 31
I. Başvuru formu nasıl doldurulur ? 31

Bölüm 4

ÖZGÜR GÜNDEM / Türkiye Davası 37
Özgür Gündem'in hikayesi - Ahmet Kahraman... 379
Başvuranların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ışığındaki şikayetleri 47
ÖZGÜR GÜNDEM DAVASI/ Mahkeme Kararı
USULİ İŞLEMLER 53
OLAYLAR HAKKINDA 55
HUKUKA DAİR 65
HAKİM GÖLCÜKLÜ'NÜN KISMİ MUHALEFET ŞERHİ 83

Sunuş

Aralık 1999'da yapılan Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi'nde Türkiye resmen aday ilan edildi. Bu Türkiye açısından 40 yıllık bir serüvenin ilk elle tutulur ürünüydü. Bu karara göre Türkiye, artık Avrupa Birliği'nin tam üye adayıydı ve adaylıktan üyeliğe terfi edebilmesi için başta **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi** olmak üzere birçok uluslararası anlaşmada altı çizilen demokratikleşme standardını yakalaması gerekiyordu.

Avrupa Birliği, Türkiye için hazırladığı **Katılım Ortaklığı Belgesi**'nde, söz konusu standarda ulaşmak için izlenmesi gereken yolun haritasını çizdi. Bu haritada, demokratikleşmenin, insan haklarının, ifade ve örgütlenme özgürlüğu hakkının "olmazsa olmaz" koşullar olduğu vurgulandı. Nitekim, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde (2001 yılına kadar adım atılması gereken) kısa vadeli **'Güçlendirilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasal Ölçütler'**in başında ifade özgürlüğu hakkı yer aldı. Büyük bir titizlikle hazırlanmış belgede bu konu ile ilgili Türkiye'nin ev ödevi **"Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi doğrultusunda, ifade özgürlüğu hakkı için yasal ve anayasal güvenceleri güçlendirmek. Bu bağlamda şiddet içermeyen görüşlerini açıklamaktan hapis cezası verilen kişilerin durumuna işaret etmek"** ifadeleriyle anlatıldı.

İki cümleden ibaret bu ifadeler Türkiye'de yıllardır kanayan bir yarayı güncelleştirdiği gibi, bu yaranın iyileştirilmesi için gereken reçeteyi de sunuyordu.

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin esinlendiği Türkiye İlerleme Raporu'na göre, Türkiye'de ifade özgürlüğu hakkı ihlal ediliyordu ve bu ihlalin önüne geçilmesi için **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi** harfiyen yerine getirilmeliydi.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi üyeliğe kabul etmeden önce bu konudaki ihlallerin ortadan kaldırılmasını ve bu hakkın yasal ve anayasal güvencelerle korunmasını istemesi ise sıradan bir talep değildir. Kısa vadeli bu siyasal ölçütün çok açık bir nedeni var: Terörle Mücadele Yasası ve 312. Madde gibi ifade özgürlüğünü açıkça sınırlayan unsurları içeren bir Ceza Yasası'na sahip olan Türkiye'nin olumsuz sicili oldukça kabarık. Öyle ki son 20 yılda bombalanan, kapatılan onlarca gazete; sadece yazdıklarından dolayı cezaevlerinde ömür törpüleyen, bazen "susturulan" onlarca gazeteci/yazar yasaklanan kitaplar; düşünceye ve düşüncenin ifade edilmesine yönelik tahammülsüzlüğün "sıradan" göstergeleri haline geldi.

Neden AİHM Kararları

Devletin mutlak otoritesi karşısında temel hak ve özgürlüklerinden mahrum edilen bireylerin haklarının korunması için oluşturulmuş Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yargılamakla kalmayıp kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ışığında temel hak ve özgürlüklerin evrensel tanımını da sunmaktadır. Bunları sürekli geliştirmektedir. Bu kararların ulusal mahkemelerde dikkate alınması taraf ülkelerin insan hakları ve demokratikleşme çabalarına da olumlu katkıda bulunmaktadır.

Ne yazık ki, Avrupa Konseyi'nin kurucularından olan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olarak bu sözleşmede yer alan temel insan hak ve özgürlüklerini güvence altına alacağını taahhüt etmesine karşın uygulamada başarılı olamamıştır. Tam tersine aleyhindeki "nitelikli" başvuruların sayısı nedeniyle taahhütlerinin aksine hak ihlallerinde en önde gelen ülkelerden biri olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü konusundaki kararları ülkelere olduğu kadar bireylere de referans olabilecek niteliktedir. Bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarının toplumun her kesiminde okunacak halde yaygınlaştırılması bireylerin haklarına sahip çıkma isteğini artıracaktır.

Türkiye'de düşünmek, düşündüğünü ifade etmek, yazmak – çizmek, muhalif olmak 'bedeli mukabilinde' serbesttir. Bu bedel çoğu zaman hapisane olsa bile son 10 yılda 'bomba' ve 'mermi'dir. Bunun için Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun Susurluk Raporu'na bakmak yeterlidir: 'Öldürülen başka gazeteciler de vardır...'

İfade özgürlüğü hakkına en çok ihtiyaç duyan ve bu konudaki ihlallere en çok maruz kalan, bombalanan, kapatılan, öldürülen, hapisanelere atılan basın organları ve çalışanlarıdır. Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD), Kurdish Human Rights Project (KHRP) ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını dizi halinde yayınlarak önemli bir eksikliği gidermeyi hedeflemiştir. Bu amaçla ilkinizi elinizde tuttuğunuz "AİHM Kararları Dizisi"nde bireylerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile kazandığı hak ve özgürlükleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin görev alanlarını, mahkemeye başvuru yöntem ve koşullarını bulacaksınız. Dizimizde yer alacak ilk karar, dünya basın tarihinde görülmemiş baskılara maruz kalan Özgür

Gündem'in davası. Türkiye'nin 10. maddeyi ihlal ettiği hükmüne varılan dava birçok benzer davaya, da örnek olması nedeniyle önem taşımaktadır.

AIHM Kararını Türkçe'ye çevirerek bu yayının hazırlanmasına önemli ölçüde katkıda bulunan Deniz Zeyrek'e ve Hollanda Büyükelçiliği'ne teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Kerim YILDIZ

İsmet DEMİRDÖĞEN

**İNSAN HAKLARININ VE TEMEL ÖZGÜRLÜKLERİNİN
KORUNMASINA İLİŞKİN SÖZLEŞME
(Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)**

Roma, 4 Kasım 1950

*(11. Protokol ile değiştirilen ve yeniden düzenlenen sözleşme metni –
yürürlüğe giriş tarihi 1 Kasım 1998)*

Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948’de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni,

Bu Bildirge’nin, metninde açıklanan hakların her yerde ve etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedef aldığını,

Avrupa Konseyi’nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğunu ve insan hakları ile temel özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesinin bu amaca ulaşma yollarından birini oluşturduğunu göz önüne alarak,

Dünyada barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve sağlanıp korunabilmesi, her şeyden önce, bir yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklığa saygı esasına bağlı olan bu temel özgürlüklere derin inançlarını bir daha tekrarlayarak,

Aynı inancı taşıyan ve siyasal gelenekler, idealler, özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü konularında ortak bir mirası paylaşan Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildirge’de yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanmasını sağlama yolunda ilk adımları atmayı kararlaştırarak;

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

**Madde 1
İnsan Haklarına saygı yükümlülüğü**

Yüksek Sözleşmeci Taraflar, kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşme’nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.

BÖLÜM I

Haklar ve Özgürlükler

Madde 2

Yaşama hakkı

1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.
2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurma keskin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:
 - a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
 - b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
 - c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.

Madde 3

İşkence yasağı

Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.

Madde 4

Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı

1. Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz.
2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz.
3. Aşağıdaki haller bu maddede sözü geçen “zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma”dan sayılmazlar:
 - a) Bu Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen koşullar altında tutuklu bulunan kimseden tutukluluğu veya şartlı salıverilmesi süresince olağan olarak yapılması istenen çalışma;
 - b) Askeri nitelikte bir hizmet veya inançları gereğince askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin durumunu meşru sayan ülkelerde bu inanca sahip kimselere zorunlu askerlik yerine gördürülecek başka bir hizmet;

- c) Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz ve afet hallerinde istenecek her hizmet;
- d) Normal yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet.

Madde 5

Özgürlük ve güvenlik hakkı

1. Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.
 - a) Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi;
 - b) Bir mahkeme tarafından, yasaya uygun olarak, verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için usulüne uygun olarak yakalanması veya tutuklu durumda bulundurulması;
 - c) Bir suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutuklu durumda bulundurulması;
 - d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutuklu durumda bulundurulması veya kendisinin yetkili merci önüne çıkarılması için usulüne uygun olarak tutuklu durumda bulundurulması;
 - e) Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkolik, uyuşturucu madde bağımlısı bir kişinin veya bir serserinin usulüne uygun olarak tutuklu durumda bulundurulması;
 - f) Bir kişinin usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonmasını veya kendisi hakkında sınır dışı etme ya da geriverme işleminin yürütülmesinde olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması veya tutuklu durumda bulundurulması;
2. Yakalanan her kişiye, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.
3. Bu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutuklu durumda bulunan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır; kendisinin makul bir süre içinde yargılanmaya veya adli kovuşturma sırasında

serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Yakalama veya tutuklu durumda bulunma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve yasaya aykırı görülmesi halinde kendisini serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.
5. Bu madde hükümlerine aykırı olarak yapılmış bir yakalama veya tutuklu kalma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde 6 **Adil yargılanma hakkı**

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde, veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.
3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:
 - a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
 - b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
 - c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak ve eğer savunmacı tutmak için mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;

- d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağırılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
- e) Duruşmada kullanılan dili anlama dışı veya konuşma dışı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.

Madde 7 **Cezaların yasallığı**

1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal ve uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkum edilemez. Yine hiç kimseye, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.
2. Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmal ile suçlanan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.

Madde 8 **Özel hayatın ve aile hayatının korunması**

1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.
2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.

Madde 9 **Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü**

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, ancak kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın veya ahlakın, ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir.

Madde 10 **İfade özgürlüğü**

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Madde 11 **Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü**

1. Herkes asayiş bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.
2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir.

Madde 12
Evlenme hakkı

Evlenme çağına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir.

Madde 13
Etkili başvuru hakkı

Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.

Madde 14
Ayrımcılık yasağı

Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

Madde 15
Olağanüstü hallerde askıya alma

1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, ancak durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla bu Sözleşme’de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.
2. Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında, 2. madde ile 3. ve 4. maddeler (fıkra 1) ve 7. maddeyi hiçbir suretle ihlale mezun kılmaz.
3. Bu maddeye göre aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne bildirir.

Madde 16
Yabancıların siyasal etkinliklerinin kısıtlanması

10, 11 ve 14. maddelerin hiçbir hükmü, Yüksek Sözleşmeci Tarafların yabancıların siyasal etkinliklerini sınırlamalarına engel sayılmaz.

Madde 17
Hakların kötüye kullanımının yasaklanması

Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara uğratılmasına yönelik bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkını sağlar biçimde yorumlanamaz.

Madde 18
Hakların kısıtlanmasının sınırları

Bu Sözleşmenin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir.

BÖLÜM II

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Madde 19 Mahkeme'nin kuruluşu

Bu Sözleşme ve protokollerine, Yüksek Sözleşmeci Taraflarca kabul edilen yükümlülükler uyulmasını sağlamak için; aşağıda “Mahkeme” olarak anılacak bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulur. Mahkeme devamlı görev yapar.

Madde 20 Yargıç sayısı

Mahkeme, Yüksek Sözleşmeci Taraflar sayısına eşit sayıda yargıçtan oluşur.

Madde 21 Görev için aranan koşullar

1. Yargıçlar üstün ahlaki vasıflara ve yüksek bir hukuki göreve atanmak için gerekli niteliklere sahip veya ehliyetleriyle tanınmış hukukçu olmalıdırlar.
2. Yargıçlar Mahkemeye kendi adlarına katılırlar.
3. Görev süreleri içerisinde, yargıçlar bağımsızlıkları, tarafsızlıkları ve daimi görevin gerekleri ile bağdaşmayan herhangi bir görev üstlenemezler; bu fıkranın uygulanmasından doğan sorunlar Mahkeme tarafından karara bağlanır.

Madde 22 Yargıçların seçimi

1. Yargıçlar, her Yüksek Sözleşmeci Taraf için, o Yüksek Sözleşmeci Taraf tarafından gösterilen ve üç aday içeren bir liste üzerinden Parlamenterler Meclisi tarafından oy çokluğu ile seçilirler.

2. Yeni Yüksek Sözleşmeci Tarafların bu Sözleşme'ye katılmaları halinde Mahkeme'yi tamamlamak ve boşalan üyelikleri doldurmak için aynı usul izlenir.

Madde 23

Görev süreleri

1. Yargıçlar altı yıl için seçilirler. Tekrar seçilmeleri mümkündür. Bununla beraber ilk seçilen yargıçlardan yarısının görev süresi üç yıl sonunda sona erecektir.
2. İlk üç yıllık sürenin sonunda görevleri sona erecek olan üyeler, ilk seçimlerin yapılmasından hemen sonra, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından kura çekmek suretiyle saptanır.
3. Yargıçların imkan ölçüsünde yarısının her üç yılda bir yenilenmesini sağlamak için, Parlamenterler Meclisi bir sonraki seçime geçmeden önce seçilecek yargıçlardan bir veya birkaçının görev süresinin veya sürelerinin üç yıldan az veya dokuz yıldan çok olmamak şartı ile, altı yıl dışında bir süre olmasına karar verebilir.
4. Birden fazla üyenin görev süresinin söz konusu olduğu durumlarda ve Parlamenterler Meclisi'nin yukarıdaki fıkrayı uygulaması halinde, görev sürelerinin üyelere dağılımı, Genel Sekreter'in, seçimden hemen sonra yapacağı kura sonucu belirlenir.
5. Görev süresi bitmemiş bir yargıcın yerine seçilen yargıç, sefelinin görev süresini tamamlar.
6. Yargıçların görev süreleri 70 yaşında sona erer.
7. Yargıçlar, yerlerine başkası seçilinceye kadar görev yaparlar. Yerlerine başkası seçildikten sonra da kendilerine havale edilmiş olan davalara bakmaya devam ederler.

Madde 24

Görevden alınma

Bir yargıç ancak, artık gerekli koşulları taşımadığına ilişkin diğer yargıçların üçte iki çoğunluk ile alacakları kararla görevden alınabilir.

Madde 25
Yazı İşleri ve hukukçular

Mahkeme’de, görev ve kuruluşu Mahkeme içtüzüğünde belirlenen bir Yazı İşleri bulunur. Mahkeme’ye yazı işlerinde görevli hukukçular yardım eder.

Madde 26
Mahkeme'nin genel kurul halinde toplanması

Genel Kurul halinde toplanan Mahkeme,

- a) Üç yıllık bir süre için Başkanını ve bir veya iki Başkan Yardımcısını seçer, bunların tekrar seçilmeleri mümkündür;
- b) Belirli süreler için Daireler kurar;
- c) Mahkeme, Dairelerinin başkanlarını seçer, bunların tekrar seçilmeleri mümkündür;
- d) Mahkeme içtüzüğünü kabul eder;
- e) Yazı İşleri Müdürü ve bir veya birden fazla Müdür Yardımcısı seçer.

Madde 27
Komite, Daireler ve Büyük Daire

1. Mahkeme, önüne gelen başvuruları incelemek üzere üç yargıçlı Komiteler, yedi yargıçlı Daireler ve 17 yargıçlı bir Büyük Daire şeklinde toplanır. Mahkeme'nin Daireleri belirli bir süre için Komiteleri oluşturur.
2. Başvuruya konu olan Taraf Devlet adına seçilmiş yargıç Daire ve Büyük Dairede görev gereği yer alır; bu yargıcın yokluğunda veya katılması mümkün olmayan durumlarda, anılan Devletin belirleyeceği bir kişi yargıç sıfatıyla Daire ve Büyük Dairede yer alır.
3. Büyük Daire ayrıca Mahkeme Başkanı, Başkan Yardımcıları, Daire Başkanları ve Mahkeme içtüzüğüne göre seçilecek diğer yargıçlardan oluşur. 43. madde uyarınca Büyük Daireye sevk edilen başvuruların incelenmesi sırasında, Daire Başkanı ve başvuruda konu edilen Devletin yargıcı dışında, bu kararı veren Daire yargıçları Büyük Dairede yer alamazlar.

Madde 28
Komitelerin kabul edilemezlik kararları

Bir Komite, 34. madde uyarınca yapılan kişisel başvurunun, daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde, oybirliği ile kabul edilemezliğine veya kayıttan düşürülmesine karar verebilir. Bu karar kesindir.

Madde 29
Dairelerin kabul edilebilirlik ve esasa ilişkin kararları

1. 28. madde çerçevesinde karar verilmediği takdirde, bir Daire, 34. madde uyarınca yapılan kişisel başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir.
2. Bir Daire, 33. madde uyarınca yapılan devlet başvurularının kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir.
3. Mahkeme'nin istisnai hallerde, aksine kararları hariç, kabul edilebilirlik konusundaki kararları ayrı olarak alınır.

Madde 30
Yargılanmanın Büyük Daireye gönderilmesi

Daire önünde görülen dava, işbu Sözleşme'nin ve protokollerinin yorumu konusunda ciddi sorunlar doğuruyorsa ya da sorunun çözümü Mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar ile çelişkili olacak ise, Daire, hüküm vermediği süre içerisinde, taraflar itiraz etmedikçe, yargı yetkisinden Büyük Daire lehine vazgeçebilir.

Madde 31
Büyük Dairenin yetkileri

Büyük Daire,

1. Daireler tarafından 30. madde uyarınca kendisine gönderilen veya 43. madde uyarınca önüne gelen, 33. veya 34. maddeler uyarınca yapılan başvuruları ve,
2. 47. maddede öngörülen görüş bildirme taleplerini inceler.

Madde 32
Mahkeme'nin yargı yetkisi

1. Mahkeme'nin yargı yetkisi, 33., 34. ve 37. maddeler uyarınca kendisine intikal eden, işbu Sözleşme'nin ve protokollerinin yorumu ve uygulanmasına ilişkin tüm konuları kapsar.
2. Mahkeme'nin yargı yetkisinin olup olmadığı hakkında ihtilaf durumunda, karar Mahkemeye aittir.

Madde 33
Devlet başvuruları

Her Yüksek Sözleşmeci Taraf işbu Sözleşme ve protokolleri hükümlerine vaki ve kendisinin diğer Yüksek Sözleşmeci Tarafa isnat edilebileceğine kanaat getirdiği herhangi bir ihlalden dolayı Mahkeme'ye başvurabilir.

Madde 34
Kişisel başvurular

İşbu Sözleşme ve protokollerinde tanınan hakların Yüksek Sözleşmeci Taraflardan biri tarafından ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olmamayı taahhüt ederler.

Madde 35
Kabul edilebilirlik koşulları

1. Uluslararası Hukukun genel olarak kabul edilen prensiplerine göre, ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve kesin karardan itibaren altı aylık süre içinde Mahkeme'ye başvurulabilir.
5. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu aşağıdaki hallerde kabul etmez:
 - a) Başvuru imzasız ise veya;
 - b) Başvuru, Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş veya uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merciine sunulmuş başka bir başvurunun konusuyla esas itibarıyla aynı ise ve yeni olaylar içermiyorsa.

3. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu işbu Sözleşme ve protokolleri hükümleri dışında kalmış, açıkça dayandıktan yoksun veya başvuru hakkının suiistimali mahiyetinde telakki ettiği takdirde, kabul edilemez bulur.
4. Mahkeme, işbu maddeye göre kabul edilemez bulduğu her başvuruyu reddeder. Yargılamanın her aşamasında bu karar verilebilir.

Madde 36
Üçüncü tarafın müdahalesi

1. Daire ve Büyük Daire önündeki tüm davalarda, vatandaşlarından birinin başvuran taraf olması halinde, Yüksek Sözleşmeci Tarafın yazılı görüş sunma ve duruşmalarda bulunma hakkı vardır.
2. Mahkeme Başkanı, adaletin doğru sağlanabilmesi amacıyla, yargılama da taraf olmayan herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Tarafı yazılı görüş sunma veya duruşmalarda taraf olmaya davet edebilir.

Madde 37
Başvurunun kayıttan düşmesi

1. Yargılamanın herhangi bir aşamasında, Mahkeme, aşağıdaki sonuçlara varılması halinde başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verebilir.
 - a) Başvuru sahibi başvurusunu takip etme niyetinde değilse; veya;
 - b) Sorun çözümlenmişse veya;
 - c) Başka herhangi bir nedenden ötürü, başvurunun incelenmesine devam edilmesi hususunda artık haklı bir gerekçe görmezse. Ancak işbu Sözleşme ve protokollerinde tanımlanan insan haklarına riayet gerektiriyorsa, Mahkeme, başvurunun incelenmesine devam eder.
2. Mahkeme, koşulların haklı kıldığı kanısına varırsa, bir başvurunun eski haline döndürülmesini kararlaştırabilir.

Madde 38
Davanın incelenmesi ve dostane çözüm süreci

1. Mahkeme, kendisine gelen başvuruyu kabul edilebilir bulduğu takdirde,

- a) Olayları saptamak amacıyla, tarafların temsilcileriyle birlikte başvuruyu incelemeye devam eder ve gerekirse, ilgili Devletlerin, etkinliği için gerekli tüm kolaylıkları sağlayacakları bir soruşturma yapacaktır;
- b) İşbu Sözleşme ve protokollerinde tanımlanan şekliyle İnsan Hakları'na saygı esasından hareketle, davanın dostane bir çözüm ile sonuçlandırılması için ilgili taraflara hizmet sunmaya hazır olacaktır.

2. "1 .b" hükümlerine göre yürütölen süreç gizlidir.

Madde 39

Dostane çözüme varılması

Dostane çözüme varılırsa, Mahkeme, olaylarla ve varılan çözümlle sınırlı kısaca açıklamayı içeren bir karar vererek başvuruyu kayıttan düşürür.

Madde 40

Duruşmaların kamuya açık olması ve belgelere ulaşabilme

1. Mahkeme istisnai durumlarda aksini kararlaştırmadıkça, duruşmalar kamuya açıktır.
2. Mahkeme Başkanı aksine karar vermedikçe, Yazı İşleri Müdürüne emanet edilen belgeler kamuya açıktır.

Madde 41

Hakkaniyete uygun tatmin

Mahkeme, işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.

Madde 42

Dairelerin kararları

Dairelerin kararları, 44. maddenin 2. fıkrası hükümleri uyarınca kesinleşir.

Madde 43
Büyük Daireye gönderme

1. Bir Daire kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, dava taraflarından her biri, istisnai durumlarda, davanın Büyük Daireye gönderilmesini isteyebilir.
2. Büyük Daire bünyesinde beş yargıçtan oluşan bir kurul, dava Sözleşme ve protokollerinin yorumuna ya da uygulanmasına ilişkin ciddi bir sorun doğuruyorsa ya da genel nitelikli ciddi bir konu teşkil ediyorsa, istemi kabul eder.
3. Kurul istemi kabul ederse, Büyük Daire bir hüküm ile davayı sonuçlandırır.

Madde 44
Kesin hükümler

1. Büyük Dairenin kararı kesindir.
2. Bir Dairenin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir.
 - a) Taraflar davanın Büyük Daireye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse veya;
 - b) Karardan üç ay içerisinde davanın Büyük Daireye gönderilmesi istenmezse veya;
 - c) Kurul 43. maddede öngörülen istemi reddederse.
3. Kesin karar yayınlanır.

Madde 45
Hükümlerin ve kararların gerekçeli olması

1. Hükümler, başvuruların kabul edilebilirliğine veya kabul edilemezliğine ilişkin kararlar gerekçelidir.
2. Hüküm, tamamen veya kısmen yargıçların oybirliğini içermediği takdirde, her yargıç kendi ayrı görüşünü belirtmek hakkına sahiptir.

Madde 46
Kararların bağlayıcılığı ve uygulanması

1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin kesinleşmiş kararlarına uymayı taahhüt ederler.
2. Mahkeme'nin kesinleşmiş kararı, kararın uygulanmasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesine gönderilir.

Madde 47
Görüş bildirme

1. Mahkeme, Bakanlar Komitesi'nin istemi üzerine, Sözleşme ve protokollerinin yorumlanması ile ilgili hukuki meseleler üzerinde görüş bildirebilir.
2. Ancak, bu görüşler, ne Sözleşmenin 1. bölümünde ve protokollerinde belirlenen hak ve özgürlüklerin içeriği veya kapsamı ile ilgili sorunlara, ne de Mahkeme veya Bakanlar Komitesi'nin Sözleşmede öngörülen bir başvuru sonucunda karara bağlamak durumunda kalabileceği diğer sorunlara ilişkin bulunabilir.
3. Bakanlar Komitesi'nin Mahkeme'den görüş bildirme talep etmek kararı Komiteye katılmak hakkına sahip temsilcilerin çoğunluğuyla alınır.

Madde 48
Mahkeme'nin görüş bildirme yetkisi

Bakanlar Komitesi tarafından yapılan talebin, 47. maddede belirtilen görüş bildirme yetkisine girip girmediğini Mahkeme kararlaştırır.

Madde 49
Bildirilen görüşün gerekçeli olması

1. Mahkeme'nin verdiği görüş gerekçelidir.
2. Mütalaa, tamamen veya kısmen yargıçların oybirliğini içermediği takdirde, her yargıç kendi ayrı görüşünü belirtmek hakkına sahiptir.
3. Mahkemenin mütalaaı Bakanlar Komitesi'ne bildirilir.

Madde 50
Mahkeme'nin masrafları

Mahkemenin masrafları, Avrupa Konseyi tarafından karşılanır.

Madde 51
Yargıçların ayrıcalık ve dokunulmazlıkları

Yargıçlar vazifelerinin ifasında Avrupa Konseyi Statüsü'nün 40. maddesinde ve bu madde uyarınca akdedilen anlaşmalarda öngörülen ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanırlar.

BÖLÜM III

Çeşitli Hükümler

Madde 52

Genel Sekreter tarafından yapılan incelemeler

Her Yüksek Sözleşmeci Taraf, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin istemesi üzerine, bu Sözleşme'nin bütün hükümlerinin fiilen uygulanmasının kendi iç hukukunca nasıl sağlandığı konusunda açıklamalarda bulunur.

Madde 53

Tanınan insan haklarının korunması

Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Tarafın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşmeye göre tanınabilecek insan haklarını ve temel özgürlüklerini sınırlayamaz, ya da onlara aykırı düşecek şekilde yorumlanamaz.

Madde 54

Bakanlar Komitesi'nin yetkileri

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, Avrupa Konseyi Statüsü'nün Bakanlar Komitesi'ne tanıdığı yetkileri olumsuz yönde etkilemez.

Madde 55

Diğer çözüm yollarının dışlanması

Yüksek Sözleşmeci Taraflar, bu Sözleşme'nin yorum veya uygulamasından doğan bir anlaşmazlığı, başvuru yoluyla bu Sözleşmede öngörülenlerin dışında bir çözüme bağlamak hususunda aralarında mevcut anlaşma, sözleşme veya bildirimlerden, özel uzlaşma halleri dışında yararlanmaktan karşılıklı olarak vazgeçmeyi kabul ederler.

Madde 56

Ülkesel uygulama

1. Her devlet, onaylama sırasında veya daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne göndereceği bir bildirimle bu Sözleşme'nin, uluslararası ilişkilerinden sorumlu bulunduğu bütün ülkelere

veya bunlardan herhangi birine, işbu maddenin 4. fıkrası saklı kalmak kaydıyla, uygulanacağını beyan edebilir.

2. Sözleşme, bildirimde belirtilen ülke veya ülkelerde, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin bu bildirimini aldığı tarihten itibaren otuz gün sonra uygulamaya konur.
3. Bu Sözleşmenin hükümleri sözü geçen ülkelerde yerel şartlar dikkate alınarak uygulanır.
4. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca bildirimde bulunmuş olan her devlet, sonradan herhangi bir zamanda, bildiriminde belirtmiş olduğu ülke veya ülkelerdeki gerçek kişilerin, hükümet dışı kuruluşların veya kişi gruplarının başvuruları konusunda bu Sözleşme'nin 34. maddesine uygun olarak Mahkeme'nin yetkisini kabul ettiğini beyan edebilir.

Madde 57 **Çekinceler**

1. Bu Sözleşme'nin imzası ve onaylama belgesinin sunulması sırasında her devlet, Sözleşme'nin belirli bir hükmü hakkında, o sırada kendi ülkesinde yürürlükte olan bir yasanın bu hükme uygun olmaması ölçüsünde bir çekince kaydı koyabilir. Bu madde genel nitelikte çekinceler konmasına izin vermez.
2. Bu maddeye uygun olarak konulacak her çekince, sözü edilen yasanın kısa bir açıklamasını içerir.

Madde 58 **Feshi ihbar**

1. Bir Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Sözleşme'yi ancak Sözleşme'ye taraf olduğu tarihten itibaren geçecek beş yıllık bir süre sonunda ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne altı ay önceden haber verilecek bir ihbarla feshedebilir. Genel Sekreter bunu, diğer Yüksek Sözleşmeci Taraflara bildirir.
2. Bu fesih işlemi, feshin geçerli sayıldığı tarihten önce işlenmiş ve yükümlülüklerin ihlali niteliğinde sayılabilecek olan bir fiil dolayısıyla,

ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerinden kurtulması sonucunu doğurmaz.

3. Aynı şartlarla, Avrupa Konseyi üyeliğinden çıkan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Sözleşme'ye de taraf olmaktan çıkar.
4. Sözleşme, 56. madde gereğince uygulanacağı beyan edilmiş olan ülkelerle ilgili olarak, yukarıdaki fıkraların hükümleri uyarınca feshedilebilir.

Madde 59 **İmza ve onay**

1. Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi üyelerinin imzalarına açıktır. Sözleşme onaylanacaktır. Onaylama belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilecektir.
2. Bu Sözleşme, ön onaylama belgesinin verilmesinden sonra yürürlüğe girecektir.
3. Sözleşmeyi daha sonra onaylayacak olan imzacılar için Sözleşme, onaylama belgesinin verilmesinden itibaren yürürlüğe girecektir.
4. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiğini, Sözleşme'yi onaylayan Yüksek Sözleşmeci Tarafların adlarını ve daha sonra gelecek olan onaylama belgelerinin verilişini bütün Avrupa Konseyi üyelerine bildirecektir.

Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde 4 Kasım 1950'de Roma'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NE BAŞVURMAK İSTEYENLER İÇİN REHBER

I. Mahkeme hangi işlere bakar ?

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, uluslararası bir kuruluştur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altına alınmış olan temel hakların çiğnenmesi durumunda bireyin **bazı koşullar altında** Mahkeme'ye başvurma olanağı vardır. Uluslararası bir antlaşma olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile birçok Avrupa devleti, kişilerin **bazı temel haklarına** saygı gösterme yükümlülüğü altına girmişlerdir. Güvence altına alınmış olan haklar, Sözleşme'de ve Sözleşme'nin sadece bazı ülkelere kabul edilmiş 1, 4 ve 6 ve 7 numaralı eklerinde açıkça gösterilmiştir. Mahkeme'ye herhangi bir başvuruda bulunmadan önce, Sözleşme ve eklerine ve bunlarla ilgili devletlerce konmuş olan çekincelere bakmak gerekir.
2. Sözleşme'ye taraf devletlerden birinin temel haklardan birinin veya birkaçının ihlalden ötürü kendinizi **şahsen ve doğrudan mağdur** olarak değerlendiriyorsanız, Mahkeme'ye başvurabilirsiniz.
3. Mahkeme, ancak **Sözleşme ve eklerinde yer alan hakların** ihlaline ilişkin şikayetleri inceleyebilir. Mahkeme, ulusal mahkemelerin üstünde, onların kararlarını bozan ve onlar yerine kararlar alan bir kuruluş değildir. Mahkeme'nin şikâyet konusu olan makam nezdinde sizin yarınıza bir teşebbüste bulunma yetkisi de yoktur.
4. Mahkeme ancak listede gösterilen devletlere karşı yapılan ve **belli bir tarihten sonraki** olaylara ilişkin başvuruları kabul eder. Bu tarih, şikâyet edilen devlete ve şikâyetin Sözleşme ile protokollerin tanıdığı haklarla ilgili olup olmadığına göre değişir.
5. Mahkeme'ye ancak, **bir kamu otoritesinin** (Parlamento, idare, mahkeme vb) sorumluluk alanına giren işlemlerinden dolayı şikâyette bulunabilirsiniz. **Mahkeme özel kişilere veya kuruluşlara karşı yapılan şikâyetlere bakmaz.**
6. Sözleşme'nin 35. maddesi 1. paragrafı gereğince, Mahkeme'ye ancak **iç hukuk yolları** tüketildikten ve **nihai karar tarihinden itibaren altı ay**

içinde başvurulabilir. Bu kabul edilirlilik koşullarına uymayan bir başvuru Mahkeme tarafından incelenemez.

7. Bu nedenle, Mahkeme'ye başvurmadan önce ilgili devletin hukuk sisteminin sunduğu ve şikayetinizin konusu olan duruma çözüm getirebilecek olan **bütün hukuk yollarını** denemiş olmanız şarttır. Aksi halde, bu yolların etkisiz kaldığını kanıtlamanız gerekecektir. Dolayısıyla önce, yüksek mahkemeler dahil yetkili ulusal mahkemelere başvurmanız, ve bunların önünde Mahkeme'ye sunmayı düşündüğünüz şikayeti, en azından özü itibariyle sunmuş olmanız gereklidir.
8. İç hukuk yolları tüketilirken, **yasaların öngördüğü usule** ve süreye ilişkin kurallara da uygun hareket edilmelidir. Eğer, örneğin iç hukuk yollarını tüketmek için yaptığınız başvurular, süre, görev veya usul yönünden sizin ihmaliniz sonucu reddedilirse, Mahkeme başvurunuzu inceleyemeyecektir.
9. Bununla birlikte, bir mahkeme kararından, özellikle bir mahkumiyetten şikayetçi iseniz, olağan kanun yollarını kullandıktan sonra muhakemenin iadesi yoluna başvurmanız şart değildir. Ayrıca, af talebinde bulunmuş olmak ya da yargı dışı çözüm yolu aramak da gerekli değildir. Bu çerçevede parlamentoya, devlet başkanına, hükümete, bakanlıklara veya "ombudsman" lara sunacağınız dilekçeler, kullanılması şart iç hukuk yolu niteliğinde sayılmaz.
10. En yüksek ulusal merciin verdiği karardan itibaren Mahkeme'ye başvurmak için **altı aylık süreniz** vardır. Bu süre, muhakemenin iadesi, af ve yargı dışı çözüm talepleri veya herhangi bir mercie yaptığınız başvurunun reddinden itibaren değil, nihai kararın size veya avukatınıza tebliğinden itibaren işlemeye başlar.
11. Altı aylık süre Mahkeme'ye sunduğunuz ve özet olarak da olsa şikayetinizin konusunu açıkladığınız **ilk mektupla** veya doldurulmuş başvuru formunun gönderilmesiyle kesilir. Sadece bilgi isteyen bir mektup altı aylık süreyi kesmez.

II. Mahkeme'ye nasıl başvurulur ?

12. Mahkeme'nin **resmi dilleri** Fransızca ve İngilizce'dir, ancak size daha kolay geliyorsa, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'ne Sözleşme'yi imzalamış devletlerin resmi dillerinde de yazabilirsiniz.
13. Mahkeme'ye faksla veya elektronik posta ile yapılacak başvurular daha sonra **posta ile gönderilecek başvuru metniyle teyit edilmedikçe** geçerli sayılmayacaktır. Şikayetinizi sözlü olarak açıklamak için Strazburg'a şahsen gelmenize gerek yoktur.
14. Başvurunuzla ilgili bütün yazışmalar aşağıdaki adrese gönderilmelidir :

Monsieur le Greffier
de la Cour européenne des Droits de l'Homme
Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX.

15. İlk mektubunuz veya başvuru formunuzun alınmasından sonra, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü size cevabında, adınıza **geçici başvuru numarası taşıyan bir dosya açıldığını bildirecektir. Bu numara, daha sonraki bütün yazışmalarda yer almalıdır.** Daha sonra, sizden şikayetinize ilişkin belge, bilgi veya tamamlayıcı açıklamalar talep edilebilir. Öte yandan, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü şikayetçi olduğunuz devletin yürürlükteki hukuku hakkında bilgi veremeyeceği gibi, ulusal hukukun yorumu ve uygulanmasına ilişkin hukuki mütalaada da bulunamaz.
16. Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü ile yazışmalarınızda sizden istenenleri **zamanında ve tam olarak yerine getirmeniz** yararınıza olacaktır. Yanıt vermemeniz veya her türlü gecikme dosyanızı takip etmediğiniz yönünde bir değerlendirmeye yol açabilir. Dolayısıyla, size gönderilen başvuru formunu bir yıl içinde doldurup geri göndermezseniz, ya da Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'nün size gönderdiği mektuplara zamanında ve gerektiği gibi cevap vermezseniz, geçici başvuru dosyanız yok edilecektir.
17. Eğer şikayetlerinizin Sözleşme veya protokolleri ile güvence altına alınan haklarla ilgili olduğunu ve yukarıda sayılan koşulları yerine getirdi-

ğinizi düşünüyorsanız, **başvuru formunu özenle ve okunaklı bir biçimde doldurarak, en fazla altı hafta içinde Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'ne gönderiniz.**

18. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47. maddesi gereğince başvuru formunda **aşağıdaki bilgiler yer almalıdır :**
 - a. Şikâyetinizin dayandığı **olayların özet olarak ne olduğu,**
 - b. **Sözleşme ile güvence altına alınan haklarınızdan** hangilerinin çiğnendiği,
 - c. **İç hukuk yollarını tüketmek için hangi makamlara** başvurduğunuz,
 - d. Şikâyet konusu yaptığınız olayla ilgili **kararların** bir listesi. Bu listede yer alan her kararın tarihi, kısa özeti, kararı alan makamın adı da yer almalıdır. Mektubunuza bu kararların bir kopyası eklenmelidir. (Gönderdiğiniz belgeler size iade edilmeyeceğinden, belgelerin **asıllarını değil suretlerini göndermeniz** yararınıza olacaktır.)
19. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45. maddesine göre, başvuru formu bizzat sizin tarafınızdan veya temsilciniz tarafından **imzalanmış** olmalıdır.
20. Kimliğinizin açıklanmasını istemiyorsanız, bunu belirtmeniz ve yargılamanın aleniyeti ilkesinin istisnası niteliğini taşıyan bu talebin gerekçelerini bildirmeniz gereklidir. **Mahkeme kimliğin saklı tutulması taleplerini** çok istisnai durumlarda ve ancak gerekçesini haklı bulursa kabul edebilir.
21. Mahkeme'ye **bir avukat veya temsilci aracılığıyla** başvurmak isterseniz, başvuru formuna ek olarak bir yetki belgesi sunmanız gereklidir. Bir tüzel kişiyi (şirket, dernek vb) veya bir grup bireyi temsil eden kişi, yasal temsilcilik sıfatını kanıtlamalıdır. İlk başvurunun yapılması sırasında temsilcinizin mutlaka avukat olması gerekmez. Öte yandan özel muafiyet durumları hariç, usulün ileri aşamalarında başvuru, Sözleşme'yi imzalamış devletlerde avukatlık mesleğini icra ile yetkilendirilmiş bir kişi tarafından temsil edilmelidir. Avukatın Mahkeme'nin resmi dillerinden birini (İngilizce ve Fransızca) asgari düzeyde kullanabilmesi gereklidir.
22. Mahkeme, başvurunuzun hazırlanması amacıyla avukat tutmanız için **adli yardım** vermez. Mahkeme önündeki usulün ileri aşamalarında (başvurunun davalı hükümete yazılı görüş alınması amacıyla iletilmesi kararı) avukat tutmak için maddî imkânınız yoksa ve Mahkeme, davanı-

zın görülebilmesi için gerekli buluyorsa, adli yardımdan yararlanabilirsiniz.

23. Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 3. paragraflarında belirtilen kabul edilirlık koşullarının yerine getirilmemesi, ya da sizinkine benzeyen davalarda Mahkeme'nin yerleşik bir içtihadının olması gibi, şikayetinizin kabul edilirlığıne ilişkin **açık bir engel** varsa, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından bu konuda bilgilendirilecek ve başvurunuzdan vazgeçme olanağına sahip olacaksınız.
24. Öte yandan, başvurunuzu sürdürmek istiyor ve İctüzüğün 45 ve 47. maddelerinde öngörülen koşulları yerine getiriyorsanız, başvurunuz Mahkeme tarafından **resmen kaydedilecek** ve Yazı İşleri Müdürlüğü şikayetinizin başvuru numarasını (yani Mahkeme'nin dava listesine kayıt numarasını) size bildirecektir.
25. Mahkeme'de başvurular ücretsiz incelenmekte olup, dosyanızın gidişatı ile ilgili bilgiler size Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından bildirilecektir. Usül, en azından başlangıçta yazılıdır ve bu nedenle Mahkeme'ye şahsen gelmeniz gerekmemektedir.¹

¹ **Kaynak:** AİHM Kütüphanesi

SÖZLEŞMENİN 34. MADDESİNE GÖRE BAŞVURU FORMUNU DOLDURACAK KİŞİLER İÇİN AÇIKLAYICI NOT

GİRİŞ

Bu notlar, Mahkeme'ye başvurunuzu gerçekleştirmenizde size yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. **Formu doldurmadan önce dikkatle metnin tümünü okumak gerekir.** Her bölüm doldurulurken bu notlar, göz önünde bulundurulmalıdır. **Doldurulmuş form**, Sözleşmenin 34. maddesine göre **Mahkeme'ye başvuru formu olacaktır.** Mahkeme davanızı incelerken bu form temel alınacaktır. Bu nedenle, daha önceki yazışmanızda Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'ne vermiş olduğunuz bilgilerin yinelenmesi mahiyetinde de olsa, formu eksiksiz ve doğru doldurmanız önemlidir. Form sekiz bölümden oluşmaktadır Başvurunun Mahkeme İç Tüzüğü'nün gerektirdiği tüm bilgileri içermesi için bütün bölümlerin doldurulması gereklidir. Aşağıda formun her bölümüne ilişkin açıklayıcı bilgiler bulacaksınız. Bu bilgilerin sonuna Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45. ve 47. maddelerinin metni de eklenmiştir.

BAŞVURU FORMU NASIL DOLDURULUR ?

I. TARAFLAR

Madde 47.1 (a), (b) ve (c)

(1-13)

Eğer başvuru sayısı birden fazlaysa, bu bölümlerde istenen bilgiler, gerektiğinde her bir başvuru için ayrı sayfa kullanarak verilmelidir. Bütün başvurular kendisini temsil etmek üzere bir kişiyi vekil olarak belirleyebilir. Bu temsilci, Sözleşme'ye taraf olan ülkelerden birinde oturan bir avukat ya da Mahkeme'nin kabul ettiği diğer bir kişi olabilir. Eğer başvuru kendisine bir temsilci belirlemişse, temsilciye ilişkin bilgiler başvuru formunun bu bölümünde verilmelidir. Bu durumda Mahkeme Yazı İşleri sadece temsilciyle yazışır.

II. OLAYLARA İLİŞKİN AÇIKLAMA

Madde 47.1 (d)

(14)

Şikayette bulunduğunuz olayları açık bir şekilde, gerekli ayrıntıları atlamadan ancak özlü biçimde anlatınız. Olayları, tarih sırasıyla ve kesin tarihleri belirterek anlatınız. Şikayetleriniz birden çok konu ile ilgiliyse (örneğin değişik mahkeme prosedürleri varsa), her durumu ayrı ayrı ele alınız ve açıklayınız.

III. ÖNE SÜRÜLEN AYKIRILIKLARA VE İLGİLİ DAYANAKLARINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

Madde 47.1 (e)

(15)

Formun bu bölümünde **Sözleşme'ye göre** şikayetinizin ne olduğunu olabildiğince açık belirtiniz. Sözleşme'nin hangi hükümlerine dayandığınızı ve formun II. Bölümünde açıkladığınız olayların niçin bu hükümlere aykırı düştüğü görüşünde olduğunuzu açıklayınız. Sözleşme maddelerinden bir kısmının güvence altına alınan haklara belli koşullarda müdahale edilmesini öngördüğünü göreceksiniz (Örneğin 5. maddenin 1. fıkrasının a-f bentlerine ve 8. 9. 10 ve 11. maddelerin 2. fıkralarına bakınız). Böyle bir maddeye dayanıyorsanız, şikayetinize konu olan müdahaleyi niçin haksız bulduğunuzu açıklayınız.

IV. SÖZLEŞME'NİN 35. MADDESİNİN 1. FIKRASINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

Madde 47.2 (a)

(16-18)

Bu bölümde ulusal makamlar önünde izlediğiniz çözüm yollarını tam olarak açıklamanız gerekmektedir. Bu bölümdeki üç alt bölümü doldurunuz ve her ayrı şikayet için gerekli bilgileri ayrı ayrı veriniz. 18. maddede hakkınızı arayabileceğiniz ve kullanmadığınız başka başvuru ya da çözüm yolu bulunup bulunmadığını bildiriniz. Böyle bir çözüm yolu varsa ne olduğunu belirtiniz (yani başvurunun yapılabileceği mahkeme ya da makamın adını veriniz) ve bu yolu niçin kullanmadığınızı açıklayınız.

V. BAŞVURUNUN AMACINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

Madde 47.1 (g)

(19)

Burada Mahkemeye başvurmakla ne elde etmek istediğinizi kısaca belirtiniz. Ayrıca, Sözleşme'nin 41. maddesi gereğince ileri sürdüğünüz adil doyum taleplerinize ilişkin açıklamaları genel çizgileri ile yapmanız gerekmektedir.

VI. ÖTEKİ ULUSLARARASI İŞLEMLERE İLİŞKİN AÇIKLAMA

Madde 47.2 (b)

(20)

Burada, başvurunuzdaki şikayetlerinizi bir başka uluslararası organa iletip iletmediğinizi belirtiniz. Böyle bir başvurunuz varsa, şikayetinizi sunduğunuz merciinin adını, yapılan işlemlerin tarih ve ayrıntılarını ve alınan kararların ayrıntılarını içeren tüm bilgileri veriniz. İlgili kararların ve öteki belgelerin kopyalarını da eklemeniz gerekir.

VII. BELGELER LİSTESİ

Madde 47.1 (h)

(asıllar değil, sadece örnekleri)

(21)

Başvuru formunun IV ve VI. bölümlerinde değinilen tüm hüküm ve kararlara yer vermeyi ve listenize eklemeyi unutmayınız ve Mahkeme'nin belge olarak göz önüne almasını istediğiniz tutanaklar ve tanık ifadeleri gibi başka belgeleri de ilave ediniz. Bir mahkeme ya da başka bir makamca verilen kararların sadece hüküm kısmını değil, gerekçeleriyle birlikte tam metnini ekleyiniz. Sadece Mahkeme'ye yaptığımız şikayetlere ilişkin olan belgeleri göz önünde bulundurunuz.

VIII. BİLDİRİM VE İMZA

Madde 45.3

(22)

Eğer başvuru formu, bizzat başvuru tarafından değil, temsilcisi tarafından imzalanmışsa, başvuru tarafından imzalanmış (daha önce Yetki Belgesi veya dengi bir Vekaletname, Mahkeme Yazı İşlerine gönderilmemiş ise) ve temsilciyi vekil atayan bir Yetki Belgesi de eklenmelidir.

* * *

Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45. ve 47. Maddeleri

Madde 45

(İmzalar)

1. Sözleşmenin 33. veya 34. maddelerine göre yapılacak başvurular, yazılı olacak ve başvuru veya başvurunun temsilcisi tarafından imzalanacaktır.

2. Bir başvuru hükümet dışı bir kuruluş veya kişi grubu tarafından yapılırsa, başvuru formu bu örgütü veya grubu temsil etmeye yetkili kişiler tarafından imzalanacaktır. Başvuruyu imzalayan kişilerin bunu yapmaya yetkili olup olmadıkları meselesini Mahkeme'nin ilgili dairesi veya komitesi çözümleyecektir.
3. Başvurucu Mahkeme İç Tüzüğü'nün 36. maddesine göre temsil ediliyorsa, bu temsilci veya temsilciler yetkili olduklarını gösteren bir vekaletname veya yetki belgesi göndereceklerdir.

Madde 47
(Başvurunun içeriği)

Sözleşmenin 34. maddesine göre yapılacak her başvuru, ilgili bölümün başkanı aksine karar vermedikçe, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından gönderilecek olan başvuru formu üzerinde yapılmalıdır. Bu formda şu bilgiler yer alacaktır:

1.
 - a. başvurucunun ismi, doğum tarihi, milliyeti, cinsiyeti, mesleği ve adresi;
 - b. varsa temsilcisinin ismi, mesleği, adresi;
 - c. kendisine karşı başvuru yapılan Yüksek Sözleşmeci Taraf ;
 - d. olayların özlü anlatımı;
 - e. öne sürülen ihlallere ve dayanaklarına ilişkin özlü bir açıklama,
 - f. Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası ile konan kabul edilebilirlik koşullarının yerine getirildiğini gösterecek bilgiler (iç hukuk yollarının tüketilmesi ve altı aylık süreye uygunluk);
 - g. başvurunun amacı ve başvurucunun Sözleşmenin 41. maddesi uyarınca isteyebileceği hakkaniyete uygun tatmin konusundaki talebin genel çizgileri;

Eklenecek belgeler :

- h. başvurunun konusuna ilişkin belgelerin ve özellikle yargısal olsun veya olmasın, ilgili kararların örnekleri.
2. Başvurucular ayrıca ,
 - a. Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası ile konan kabul edilebilirlik koşullarının yerine getirildiğini gösterecek bütün öğeleri (iç hukuk

- yollarının tüketilmesi ve altı aylık süreye uygunluk) ve özellikle bu maddenin 1 h bendinde belirtilen karar ve belgeleri göndereceklerdir;
- b. şikayetlerini herhangi bir başka uluslararası organa iletip iletmediklerini belirteceklerdir.
3. Kimliklerinin kamuya açıklanmasına itirazları olan başvuruçular, bu hususu açıkça talep etmeli ve kamuya açıklık genel kuralının istisnası olan bu taleplerini haklı gösteren gerekçelerini açıklamalıdır. Daire Başkanı, haklı gerekçeler gösterilmişse ve istisnai durumlarda kimliğin kamuya kapalı kalmasına izin verebilir.
 4. Yukarıdaki birinci ve ikinci fıkralar ile getirilen yükümlülükler uymaması durumunda başvuru kaydedilmeyebilecek ve Mahkeme tarafından incelenmeyebilecektir.
 5. Başvurunun yapıış tarihi, başvuranın, başvuru konusunu, özet halinde dahi olsa, ilk ilettiği tarih olarak saptanacaktır. Bununla birlikte Mahkeme, başvuru tarihinin daha başka bir tarih olarak saptanmasına da gerekçeli olarak karar verebilir.
 6. Başvuruçular adreslerindeki herhangi bir değişikliği ve başvurularına ilişkin koşullardaki bütün değişiklikleri Mahkeme'ye bildireceklerdir.²

² Kaynak: AİHM Kütüphanesi

ÖZGÜR GÜNDEM / Türkiye Davası

(23144/93)

(Ahmet Kahraman'ın önsözüyle)

Özgür Gündem'in hikayesi...

Ahmet KAHRAMAN

Bugünkü ordunun bando-mızıka takımı yerine, Osmanlı ordusunda mehter takımı vardı. Ordu sefere çıktığında, mehter takımı en önde davul, trampet, zil, zurna, kösleriyle hamaset ve fetih havaları çalmaya başlıyor, askerlerin savaşkan ruhunu bileyiyor, ölürse “şehitliğe” kalırsa “gaziliğe” kızıştırıyor, savaşkan moral şırınga ediyordu.

İngilizlerin benzer gayda birliği, Fransızların da trampet takımı vardı. Öte yandan savaşa, savaşın kalıntı ve döküntüleri olan talana, yağma, soyguna ayarlı Osmanlı sisteminin yaşama biçiminde yalan, dolan, pusu, entrika, argo deyimle “her türlü numara”, aynı kazanda, bir arada fokurduyordu. Gerktiğinde ruhlar yalana, taklacılığın devindiği inkara ayarlanıp monte edilmesi “talan seferleri”nin gereği idi.

Bu hayat tarzı, elbette basını yaşama biçimine katkı ve örtü olarak görecekti. Her halk kendine layık yönetimi, yönetimler de kendilerine yaraşan yöntemi bulup uyguluyordu ya, Osmanlı da basını, propaganda aracı, taklacılık trampleni, en önemlisi de “kulu” sultan ile kadroları olan paşalara tapınmaya kızıştıran “mehter takımı” olarak görüyor, bu görevin sadakatle yerine getirilmesini bekliyordu...

Gazetenin, icadından 300 yıl sonra Osmanlı topraklarına girmesine izin verilmesinin tek nedeni buydu. “Kul”un bilgilenme ihtiyacını karşılamak, haberdar olma özgürlüğünü sağlamak kimsenin umurunda değildi. Tek amaç, “mehteran bölüğü” olması beklentisiydi. “Mehteran” ödevini aksatmaması için de ta başında, iş sıkı tutulmuştu. İlk gazetenin sahibi “devlet”, yani sarayın kendisiydi.

Daha sonraki süreçte, “mehteran takımı” ödevini aksatmaması koşulu ve devlet tarafından sıkıca denetlenmek, gerek duyduğunda sansürlenmek üzere, kişilerin “özgür”ce gazete yayınlamasına izin verildi.

Fakat, “hür basın”ın neleri yazıp neleri yazmayacağını devlet adına görevliler saptıyor, yasakların çiğnenmesinin faturası, ağır bedellerle ödeniyordu.

Her sultan kendi anlayışına uygun yasak ve sansür kuralları icat ediyor, yürürlüğe koyuyordu. Sultan Abdülhamit, döneminde kelimeler, deyimler aşarak, coğrafik isimler bile yasak kapsamına alındı.

Sultan uzun, gaga burunluydu. Çirkinliği yüzünden “aşağılık kompleksi hastalığı”ndan mustarıptı. Kendisini çağrıştırıp alay konusu ediyor endişesiyle, “burun” kelimesini yasaklamıştı. Bununla da kalmamış, yağmur, bulut, ördek ve göl kelimelerini de... Çünkü bulut, yağmurun habercisiydi. Yağmur yağınca göller oluşuyor, göllerde de ördekler yüzüyordu. Bu kelimelerden herhangi birinin yazıda kullanılması, dolaylı yoldan sultana “ördek” demek, yani hakaret etmektir. O nedenle, yasaktı.

Yine Abdülhamit döneminde, yazıda Bosna-Hersek, Mora, Kıbrıs gibi coğrafik adların kullanımı da yasaktı. Kıbrıs, ordunun parasal ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, İngilizlere satılarak elden çıkarılmış, öteki yerler de, isyanlarla özgürleşmişlerdi. Sultan bunların kaybını içine sindiremediği, hatırlayınca hüznü olduğu için, adlarının anılmasını yasaklamıştı.

Cumhuriyetçiler Abdülhamit dönemine, “zulüm derecesinde baskı” anlamında “istibdat devri”, kendisine de hak ve özgürlükleri baskı altında tutması nedeniyle “Kızıl Sultan” diyorlardı. Fakat, aşağılayıp yerdikleri sultanın yasalarını da uyguluyorlardı.

Cumhuriyetçilerin, basından “mehter takımı” beklentisi, hiç eksik olmadı, aşınmadı. Onlara göre “vatansever basın”, yöneten seçilmiş ya da atanmış “efendileri” övmek, her dediklerini, yaptıklarının, “çok vatanseverane olduğunu” yaymakla yükümlüydü. Basının varlık nedeni buydu.

Basının görevi, “vatana hizmet”ti. Vatani ise yöneten kadrolar temsil ediyordu. Onlara hizmet görevini yerine getirenler, “en ziyade himayeye mazhar” oluyor, halktan toplanan vergilerden krediler, açıktan paralar alıyor, çağın son sistem tesislerine, kalevari binalara sahip oluyor, ötekiler de “vatan haini” olmanın, peşin ceremesini çekmeye razı oluyorlardı.

Abdülhamit dönemindeki yasak sözcükler değişmiş, ama uygulama yerinde kalmıştı. Artık burun, göl, ördek yasak değildi. Ama Sosyalizm, Komünizm yasaktı. Sosyolojik ve coğrafik olarak Kürt, Kürdistan... Kürt ve Kürdistan deyimlerini kullanmak, bölücülük yapmak, yani ağır suç işlemek demektir.

Suçun karşılığı hapis cezası da 6 yıl 8 aydan başlıyordu.

Türk basın tarihinin yüzü kanlı, yaprakları ağı acılıydı. Gazetecilik emir altında doğmuştu. Egemen sistemler, baskı kolanlarını biraz daha sıkıştırarak birbirine devrediyorlardı. Bazı dönemlerde emir, “hukuk” yerine geçiyordu. Özgürlükleri kısıtlayan yasalar ise hal, vaziyet ile değişen “iç, dış düşman” kavramına uyumlu olarak değişiyordu. Cumhuriyet tarihi boyunca, ortalama iki yılda bir yazı adamı öldürüldü.

Öte yandan, Osmanlı döneminde yürürlüğe konan “sansür” yasaları, onun devamı olan Cumhuriyet dönemi boyunca, hatta 2000’lerde de yürürlükteydi.

Değişik boyutlu sansür yasaları, sisteme muhalefet etmeye kalkışanların önüne demir perde çekiyor, ışık sızdırmıyordu. Özgür Ülke gazetesi, 1995 yılında, hala sıkı sistemin, açık sansürünün damgasıyla çıkıyor, tıpkı sultan Abdülhamit dönemindeki gibi boş sütunlarla okuyucularına gidiyordu.

Sütunların boşluğu, yazı, haber kıtlığından değildi. Sansür görevlilerinin damgasıydı. Sansürcüler, gazete basılmak üzereyken geliyor, bütün yazıları cümle cümle okuyor, beğenmediklerinin, “vatanın birliği, milletin bütünlüğü” açısından “sakıncalı” bulduklarının çıkarılmasını emrediyorlardı. Buyruğa karşı gelmek hapis cezası ve gazetenin kapatılması demekti. O nedenle istekleri yerine getiriliyor, son anda çıkarılan yazıların yerini doldurma imkanı bulunmadığı için boş yamalar halinde çıkıyordu. Osmanlı sansür sistemi de böyle işliyordu.

Cumhuriyetçiler, 1923 yılında Lozan anlaşmasıyla TC’nin tapusunu alana kadar, basın özgürlüğüne karşı hoşgörülü görünmeye çalışmışlardı. Fakat, tapu alınıp her şey sağlama bağlandıktan sonra, hoşgörü yerini cezalara bıraktı.

Sistemin öteki yüzüne ayna tutarak muhalefet etme bir yana, şefleri övmeme suçu işleyen gazeteler bile kapatıldı. 1920’lerde, dönemin ünlü gazeteci ve yazarları Ahmet Emin Yalman ile Hüseyin Cahit Yalçın, buyrukla “meslek-

ten men” cezasına çarptırılmışlardı. 1990’larda, patronların uyarılması ve genelkurmayın “andıç”larıyla bu alışkanlık sürdürülüyordu.

Ankara, baskı konusunda, zaman zaman “despot” ilan ettikleri Osmanlı’yı aratıyordu. Osmanlı tarihinde, gazetelerin yasaklanması, yazar ve gazetecilerin tutuklanması, sürgünü vardı, ama topyekün imha yoktu.

Cumhuriyetçilerin “topyekün imha ile susturma” yöntemi, ilk kez 1945 yılında, İstanbul’da yayınlanmakta olan Tan gazetesine uygulandı. Sistemi kenarından, köşesinden eleştiren faşizmin barbar yüzünden söz eden Tan gazetesi iktidarın “sivil güçleri”nce saldırıya uğradı. Binası, makineleri tahrip edilerek devre dışı bırakıldı. Gazete susturuldu. En komiği, saldırganlar için bir işlem yapılmadı. Ama devlet, gazete sahibi Zekeriya Sertel’in ağır cezaya çarptırılması için hakkında dava açtı. Sertel, ailesiyle birlikte yurt dışına kaçarak canını kurtardı.

Aynı senaryo, 49 yıl sonra, 2 Aralık 1994 tarihinde bir kere daha tekrarlandı. Kürtlerce yayınlanan “Özgür Ülke” gazetesinin dibine dinamit konarak havaya uçuruldu. Ama Kürtler, Sertel gibi susup kaçmadılar. Gazete, ertesi gün tek yapraklı da olsa yeniden okurun karşısındaydı.

1990’larda “düşük yoğunluklu savaş” bahane edilerek, haklar, özgürlükler askıya alınmış, tarihte eşine az rastlanan nitelikte baskı kurulmuştu.

Baskıları ifade eden rakamların yoğunluklu rekoru ise 1990’larda kırıldı. TC, bu dönemde çoğu kez, cezaevlerinde “düşünce suçlusunu” bulundurmada dünya birincisiydi.

Cumhuriyet tarihinin 1980 sonrasındaki bir kesiti ise sistemin basın özgürlüğüne karşı takındığı korkunç yüze ayna tutuyordu. 25 Şubat 1998 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir araştırma sonucuna göre, 1983 ila 1991 yılları arasında, 2 bin 792 gazeteci ve yazar mahkemelerde yargılanıyordu. İstenen toplam ceza 2 bin yılı geçiyordu. 368 ayrı yayın hakkında (gazete, dergi, kitap) mahkeme imha (idam) kararı almıştı. Toplam 79 tonluk yayın yakılarak, ya da kağıt fabrikalarında hamurlaştırılarak yok edilmişti.

Özgür Gündem gazetesi, basının tümüyle “mehter takımı”na dönüştürüldüğü, “savaş” gerekçesiyle insanların haber alma özgürlüklerinin kısıtlandığı, haberlerin tek yanlı kaynağa dayandırıldığı bu süreçte doğdu.

Özgür Gündem gazetesinin hazırlıkları, 1992 yılının başında başladı. Bina ve alt yapı hazırlıkları ve kadroların kurulmasından sonra, gazete yayın hayatına geçti.

Gazete daha hazırlıklar aşamasındayken, “güç” tarafından kuşatılmış, henüz doğmamışken “lanetli” ilan edilmeye çalışılmıştı. “Cici Basın”, Kürt sözünü duyduklarında bile kırmızı görmüş boğaya dönen “derin güçler”den emir ve komut almışçasına, “Kürtler günlük gazete hazırlığında” diye yayına başladı. Oysa, hazırlığı yapılan yayın, gündelik hayatın değişkenliklerini içeren, her kesime seslenen, Kürt feryadına kapılarını kapatmayan, demokrasi, insan hakları gibi insanlığın ortak değerlerini önde tutan, Türkçe bir gazete olacaktı. Ama onlar, daha gazete doğmadan, “Kürt gazetesi” deyimiyle ortamı “terörize” etmek, çekingen okuru iyice ürkütmek istiyorlardı.

“Derin güçler”in çabası, bir bakıma hedefini bulmuştu. Basın dünyasında, yeni bir yayının daha kokusu çıkmadan, yer ve iş edinmek isteyenler kapılarda kuyruğa giriyordu. Özgür Gündem, bu konuda da bir “istisna” olmuştu. Çalışmak için başvuran, araya hatırlı kişiler sokan yoktu. İşsiz profesyonel gazeteciler bile, önerilen yüksek ücretlere rağmen gelmek istemiyordu.

Gazetenin sahibi olarak bir şirket vardı. Ancak şirketin ortakları arasında, maddi katkıda bulunan tek kişi, İstanbul’da oteli, işletmeleri bulunan Liceli Behçet Cantürk’tü. Güç, dibi kara basını kullanarak, “uyuşturucu kaçakçısı Behçet Cantürk gazete patronluğuna soyundu” diye haberler yayınlamaya başladı.

Oysa, basın dünyasındaki “cici”lerden çok az kişi “temiz”di. Karalama haberlerini yayınlayan “besleme” basının kimi patronlarının geçmişlerinde ise kocaman kara delikler vardı. Ama, onların paraları “temiz” gösteriliyordu.

Bir yandan da, girişimde yer alan gazeteciler doğrudan ya da dolaylı yoldan tehdit ediliyorlardı. İşe başlayan biri ertesi gün gelmiyor ya da bir bahane bulup ayrılıyordu. Bir ara polis de doğrudan devreye girdi.

Büyük bir gazeteden gelen bir muhabir, adi bir suç yamanarak gözaltına alındı. Öteki gazetelerin kapısından bile geçemeyen polis, uydurma gerekçeye dayanarak, tedirginliği yaymak istercesine gazetede arama yapmaya kalkıştı.

Terördü bütün bunlar...

Gazete, devletin basına sağladığı hiç bir kolaylıktan yararlanamadan çıktı. Çıktığı ilk sayısından itibaren de devlet bütün gücüyle üstüne saldırmaya başladı.

Çünkü Özgür Gündem, alışıldığı gibi “güç”ten geçinip güce hizmet veren “cici basın”ın bir parçası değildi. Yanan Kürt köylerinin haberlerini, baskı gören insanların feryatlarını yayınlıyor, suçluları haklı göstermiyor, suç delillerini gözden kaçırmıyor, cinayet, adam kaçırma, işkenceleri dillendiriyordu.

Gün ortasında, şehir ve kasaba caddelerinde, korkusuzca işlenen “faili meçhul cinayet”lere ilk teşhisi koyan ve “tetikçiler Hizbullahçılar değil” diyen Özgür Gündem’di. Gazete, bununla da kalmıyor, canilerin izlerini karakollara kadar sürüyordu.

Tek yanlı savaş haberleri de, Özgür Gündem’in sayfalarında propaganda kimliğinden uzaklaşıp gerçeğe dönüşüyordu.

Hapis ve astronomik rakamlara varan ceza davaları, sonuç vermiyor, gazete çalışanları teslim olmuyorlardı.

Bundan sonra, hukuku hiçe sayıp dışına çıktılar. İlk aşamada dağıtımını engellemeye çalıştılar. Diyarbakır ve öteki Kürt yörelerinde, dağıtım elemanlarını tutuklayarak baskı çarkını “hafif”ten döndürmeye başladılar. İşkence sonra geldi. Bu çare olamayınca, dağıtım araçlarını yol boylarında çevirip, gazeteleri yaktılar.

Gazete yönetimi başlangıçta hukuki yollara başvuruyor ve adalet arıyordu. Fakat, girişimlerine cevap bile alamayınca, nafile çabalarına son verdiler. Kimi, kime şikayet edeceklerdi?

Hukuksuzluk, çok geçmeden kanlı yüzünü de göstermeye başladı. Gazetenin finansörlerinden Behçet Cantürk kaçırılıp öldürüldü. Yüksekövalı Savaş Buldan, gazeteye maddi destek veren bir başka Kürt iş adamıydı. Onu da kaçırıp işkence ettikten sonra öldürdüler...

Fakat, cinayetlerin asıl kanlı yüzü, çalışanlara yönelikti.

İlk hedef, halka yapılan zulmü haber veren gazetenin taşra muhabirleriydi. Onları korkutup yıldırarak sindirmek için cinayetler işlemeye başladılar.

Diyarbakır muhabiri Hafız Akdemir, 7 Haziran 1992 sabahı, evinden yürüyerek gazete bürosuna giderken, görevli tetikçi arkadan yaklaşıyor, başına kurşun sıktıktan sonra, hiç bir şey olmamış gibi telaşsız adımlarla kalabalığa karışıyordu.

31 Temmuz 1992 günü Gercüş muhabiri Yahya Orhan öldürüldü. Onu, yolu kesilerek kaçırılan Urfa muhabiri Kemal Kılıç'ın katledilmesi izledi.

Cinayet izleri, "kontr-gerilla" diye adlandırılan örtülü güçlerin kapısına dayanıyordu. Fakat, dönemin SHP-DYP hükümetinin sözcüleri, cinayetleri "PKK ile Hizbullah arasındaki hesaplaşma"ya bağlıyor, katliama "faili meçhul" diyor, izleri kapatıyorlardı.

Gazeteye duyulan öfke insani duyguları bastırmış, yok etmişti. 77 yaşındaki yazar Musa Anter'i bile katlettiler. Musa Anter, belediye tarafından düzenlenen kültür festivali nedeniyle gittiği Diyarbakır'da 20 Eylül 1992 günü tuzağa çekilip kurşunlandı. Cinayetin devlet eliyle işlendiği, daha sonra Başbakanlık Teftiş Kurulu raporuyla açıklandı. Ama cinayet emrinin kim tarafından verildiği, kimlerin cellat olarak kullanıldığının anlaşılması için soruşturma bile açılmadı. Cinayet dosyasının üstüne "faili meçhul" damgası vurulup rafa kaldırıldı.

Dağıtıcılar değişmez boy hedefiydi. Halil Adanır, Zülküf Akkaya, Adil Başkan, Yalçın Yaşa, Kadir İpeksümer, Mehmet Sencer ve Kemal Ekinci vurularak öldürüldüler.

27 Aralık 1992 tarihinde Adnan Işık, 1 Aralık'ta da Lokman Gündüz cinayet halkasına eklendiler.

Gazetenin yazarlarından Hüseyin Deniz'den sonra, Bitlis muhabiri Ferhat Tepe'yi de kaçıırıp öldürdüler.

Aysel Malkaç'ın akibeti daha dramatikti. Genç kız, İstanbul'da muhabirlik yapıyordu. Bir haber için gazeteden çıktıktan sonra kayboluyor ve bir daha haber alınmıyordu.

Urfa muhabiri Nazım Babaoğlu da kaçıırıldı. Bir daha izine rastlanmayacak biçimde, cesedini kaybettiler.

Ama bütün çabalara rağmen gazete susmuyordu. Diyarbakır, Van, Bitlis, Elazığ, Mardin, Cizre, Batman, Urfa ve Ağrı büroları ardı ardına baskına uğruyor, elemanları tutuklanıyor, işkenceden geçiriliyordu.

10 Aralık 1992 günü, gazetenin İstanbul'daki bütün üniteleri aynı anda baskına uğradı. Genel Yayın Yönetmeni Gurbetelli Ersöz başta olmak üzere yöneticileri, muhabirleri gözaltına alınıp işkenceden geçirildi. Sonra cezaevine kondular.

Tutuklananlar, dört gün sonra serbest bırakıldılar. "Yola devam" başlığıyla gazeteyi çıkarmaya devam ettiler.

Fakat, gazeteyi yaşatmamaya kararlıydı sistem. Devlet Güvenlik Mahkemesi, genel baskından bir kaç gün sonra, gazete hakkında kapatma kararı alıyor ve hayatına noktayı koyuyordu.

Özgür Gündem gazetesinin trajik öyküsü ve ona can verenlerin acıları, Türkiye Cumhuriyeti'nde, genel hatlarıyla "basın özgürlüğü"nü öteki yüzünü, başka bir deyişle "teslim olmamış"ların, "mehteran takımı" olmayı kabullememişlerin hikayesini simgeliyordu. Teslim olmayanların ayrıntılı hikayesinin acısı, insanlığın yüreğini dağlayan cinstendi.

Başvuranların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ışığındaki şikayetleri

Başvuru sahipleri Türkiye'nin 10. ve 14. maddeler ile Sözleşme'nin 1. protokolünün 1. maddesini ihlal etmesinden şikayetçi olmuşlardır. Mahkeme aşağıda belirtildiği gibi bir ihlal olduğunu belirlemiştir.

Tablo 1

İhlal edildiği belirtilen maddeler	Komisyon görüşü	Mahkeme Görüşü
Madde 10(ifade özgürlüğü)	İhlal var	İhlal var
Madde 14 (Ayrımcılığın Yasaklanması)	İhlal yok(15'e 2)	İhlal Yok
1. Protokolün 1. maddesi	Karara gerek görülmedi	Ele alınmadı

Madde 10: İfade özgürlüğü hakkı

- Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu Madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.*
- Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğinin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir*

Başvuru sahipleri Türk hükümetini gazeteyle ilgili kişileri öldürmek ya da saldırılar yardımıyla Özgür Gündem'in üretimini engellemeye çalışmakla suçladı. Üstelik, hükümetin bu saldırılarla ilgili yetersiz araştırmaları ve koruyucu önlemler konusundaki başarısızlığı başvuru sahibinin ifade özgürlüğünün korunması konusundaki olumlu sorumluluğu ile çelişiyor. Bu hakla-

rının yasal süreçler içinde Özgür Gündem ile ilgili tutuklamalarda çığnendiğini iddia ettiler.

Hükümet, Özgür Gündem'in Türk devletinin toprak bütünlüğünü yıkmak isteyen PKK terör örgütünün yayın organı olduğu tezini ileri sürdü. Özgür Gündem ile ilgili kişilerin terör saldırıları sırasındaki çatışmalarda hükümet güçlerinin kendilerini korumak için açtıkları ateşle öldüğünü ileri sürdüler.

Komisyon, Özgür Gündem'in ve ilgili bireylerin bir dizi şiddet ve tehdit eylemi ile karşılaştığını not etti. Hükümetin tehlikeli sonuçlar yaratacak tedbirlerden kaçınmış olması gerektiği vurguladı. Bu konuda hükümetin etkisiz kaldığı sonucuna varıldı.

Mahkeme, 10. Maddenin ihlal edilip edilmediğini inceledi. İlk olarak gazetenin ve ilgili kişilerin maruz kaldığı saldırıların 10. maddenin kapsamına girip girmediği ve bu maddenin ihlal edilip edilmediği üzerinde çalışıldı.

İkinci olarak 10 Aralık 1993'te Özgür Gündem binasında yapılan arama operasyonu ile ilgili, Mahkeme bu girişimin 10. maddenin 2. fıkrası kapsamında suç ve yolsuzluk ile mücadele alanında "yasanın emrettiği" bir prosedür olarak kabul edilebileceğini tespit etti. Ancak Mahkeme alınan önlemlerin, demokratik bir toplumda, herhangi bir yasal amacın hayata geçirilmesi için gereğinden fazla ve gerekli gösterilemeyecek nitelikte olduğuna kanaat getirdi.

Son olarak gazeteyle ilgili başvuru yasal önlemlerin, Mahkeme tarafından daha önceki davalarda olduğu gibi, Anti-Terör yasası çerçevesinde alındığı görüşünü benimsedi. Mahkeme önlemlerin "demokratik toplumda gerekli olup olmadığını" inceleme yolunu seçti. Mahkeme daha önceki içtihatlarına dayanarak, ifade özgürlüğünün demokratik toplumlardaki önemini ve basının bu konudaki önemli rolünü bir kez daha vurguladı. Mahkeme, gazetenin PKK'nın propaganda aracı görülse bile bunun yasadışı şiddet uygulamaya yasal zemin hazırlamayacağını açıkladı. Mahkeme Özgür Gündem'in ifade özgürlüğü konusundaki faaliyetlerinin korunmasında hükümetin sorumluluğu olduğunu ve bu sorumluluğun yerine getirilmediği sonucuna varmıştır. Sonuçta mahkeme 10. maddenin ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Madde 14 - Ayrımcılık yasağı

Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

Başvuru sahipleri, gazetenin çalışanlarına yönelik baskı ve saldırıların seviyesi bakımından hiçbir gazetenin karşılaşmadığı uygulamalara maruz kaldığını, yönetimin 14. maddeye göre ırk ayrımcılığına dayalı bir uygulaması olduğunu iddia etti.

Hükümet, gazeteye karşı yürütülen bir kampanya olduğu, ya da gazetenin korunmadığı iddialarını inkar etti. Gazeteye yönelik her girişimin iç hukuk yolları çerçevesinde yasal amaçlarla yerine getirildiğini savundu.

Komisyon'un çoğunluğu, gazetenin korunmasındaki zaafiyetin, gazeteye yönelik girişimlerin gazetenin temel aldığı etnik köken ile ilgili olduğu iddialarını asılsız buldu.

Mahkeme, Gazetenin karşı karşıya kaldığı ifade özgürlüğü ihlallerinin başvuru sahiplerinin etnik kökeninden kaynaklandığı iddiasını kabul etmek için herhangi bir neden göremedi.

Protokol Madde 1 - Mülkiyetin korunması

Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka hanel getirmez.

Üçüncü ve Dördüncü Başvuru sahipleri, mülklerine el koyulduğunu iddia ettiler.

Hükümet, bu iddiayı doğrudan yanıtlamadı

Komisyon, Bu şikayetin doğrudan dikkate alınmasını gereksiz gördü.

Mahkeme, 1. Protokolün 1. maddesiyle ilgili görmedi.

ÖZGÜR GÜNDEM / Türkiye Davası

(23144/93)

Strazburg

16 Mart 2000

USULİ İŞLEMLER

1. Dava, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Korumasına Yönelik Sözleşme'nin eski 19. maddesi ile ortaya konulduğu gibi, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından, 8 Mart 1999 tarihinde sözleşmenin 32. maddesinin 1. paragrafı ve 47. madde ile belirlenen üç aylık süre içinde mahkemeye gönderilmiştir. Dava eski 25. madde gereğince üç Türk vatandaşı Gurbetelli Ersöz, Fahri Ferda Çetin, Yaşar Kaya ve merkezi İstanbul'da olan Ülkem Basım ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi tarafından 9 Aralık 1993 tarihinde Komisyon'a yapılan 23144/93 numaralı başvuruya dayanmaktadır. İlk iki başvuru sahibi sırasıyla Özgür Gündem'in Genel Yayın Yönetmeni ve yardımcısı, üçüncü ve dördüncü başvuru sahipleri ise Özgür Gündem'in sahipleridir. Komisyon daha sonra, ilk başvuru sahibi 1997'de öldüğü için başvurunun bu kişiyle ilgili olan bölümünü incelememeye karar vermiştir. Başvuru sahipleri, İngiltere'de mesleğini icra etmekte olan Sayın William Bowring tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ise Hükümet Ajan (avukat) Yardımcısı Sayın Münci Özmen tarafından temsil edilmiştir.
Başvuru, Özgür Gündem Gazetesi ile bağlantılı gazeteci ve diğer kişilere karşı yapılanlar ile ifade özgürlüğüne karşı topyekün yürütülen kasıtlı bir saldırının mevcut olduğu iddiaları ile ilgilidir. Başvuru sahipleri iddialarını AIHS'nin 10. ve 14. maddelerine ve 1 numaralı protokolün 1. maddesine dayandırmışlardır.
2. 31 Mart 1999'de Mahkeme'nin Büyük Dairesi üyeleri, AIHS'nin Ek 11 numaralı protokolünün 5. maddesinin 4. paragrafı ve içtüzüğün 100. maddesinin 1. paragrafı ve 24. maddesinin 6. paragrafı gereğince başvurunun bölümlerden biri tarafından incelenmesine karar vermiştir. Sonuçta başvuru 4. Bölüm tarafından incelenmiştir.
3. Bölümde oluşturulan Daire, Türkiye ile ilgili olarak sözleşmenin 27. maddesinin 2. paragrafı ve mahkeme İç Tüzüğü'nün 26. maddesinin 1 (a) paragrafına göre hakim Sayın Rıza Türmen'i ve mahkeme İç Tüzüğü'nün 12. ve 26/1(a) maddeleri gereğince Bölüm Başkanı Sayın M. Pellonpaa'yı kapsamaktadır. Sayın Pellonpaa da Daireyi tamamlamak için diğer üyeliklere Sayın G. Ress, Sayın A. Pastor Ridruejo, Sayın L. Caflisch, Sayın J. Makarczyk ve Sayın N. Vajic'i seçmiştir.

4. 1 Haziran 1999 tarihinde Sayın Türmen Daire Üyeliği görevinden çekilmiştir. Hükümet, bu sebeple Sayın Türmen'in yerine Sayın Gölcüklü'yü ad hoc³ hakim olarak atamıştır. (Sözleşme'nin 27. maddesinin 2. paragrafı iç tüzüğün 29. maddesinin 1. paragrafı)
5. 13 Temmuz 1999'da Daire, bir duruşma yapma kararı almıştır.
6. İç Tüzüğün 59. maddesinin 3. paragrafı gereğince Daire Başkanı, tarafları başvurudaki konular hakkında görüş sunmaya davet etmiştir. Sekreter, başvuranların ve hükümetin görüşlerini sırasıyla 5 ve 20 Ekim 1999 tarihlerinde dinlemiştir.
7. Dairenin kararına uygun olarak Strazburg'da İnsan Hakları Binası'nda 10 Kasım 1999'da kamuya açık bir duruşma yapılmıştır.

Mahkeme önünde:

- (a) Hükümet adına
Sayın M.Özmen (ajan yardımcısı)
Sayın F. Polat,
Sayın F. Çalışkan
Sayın M.Gülşen
Sayın E. Genel
Sayın F. Güney
Sayın C.Aydın, (danışmanlar)
- (b) Başvuru sahipleri adına
Sayın W. Bowring, Avukat
Sayın K. Yıldız, Danışman

Mahkeme, Bowring ve Sayın Özmen'in konuşmalarını dinlemiştir.

8. Davanın ilerleyen aşamalarında Sayın Vajic'in yerini Sayın Butkevych almıştır.

³ Ad hoc hakim: Tek bir uyuşmazlığı çözmekle görevli hakim.

OLAYLAR HAKKINDA

I.Davanın şartları

9. Özgür Gündem merkez bürosu İstanbul'da olan günlük bir gazeteydi. Türkçe olarak yayımlanan bir gazete olmakla beraber, tirajı yurtiçinde 45 bindi. Yurtdışındaki tirajı ise belirlenmemiştir. Kendisinden önce 1990-1992 yılları arasında yayınlanmakta olan haftalık Yeni Ülke Gazetesi ile birleşmiştir. Özgür Gündem, 30 Mayıs 1992 tarihinden 1994 Nisan'ına kadar yayınlanmıştır. Yerini farklı bir gazete Özgür Ülke almıştır.
10. Dava, başvuruların, Türk yetkililerinin dolaylı ve dolaysız olarak sorumlu olduğu Özgür Gündem'in kapatılmasına neden olan ciddi saldırılara maruz kaldığı şeklindeki iddiaları ile ilgilidir.

A. Özgür Gündem ve Özgür Gündem ile bağlantılı kişilerle ilgili şiddet ve tehdit olayları.

11. Başvuru sahipleri gazetecilere, dağıtıcılara ve gazete ile bağlantılı kişilere yapılan saldırıları listeleterek Komisyon'a ayrıntılı görüş sunmuşlardır. Hükümet, Komisyon'a sunduğu görüşlerinde bu saldırılardan bazılarının gerçekleştiğine itiraz etmiştir. Her iki taraf da mahkemeye sundukları görüşlerde, Komisyon'un bu konudaki bulguları hakkında yorum yapmamıştır.
12. **Aşağıdaki olaylara itiraz edilmemiştir.**

Özgür Gündem ile ilişkili yedi kişi "Faili meçhul" olarak nitelendirilen cinayetlere kurban gitmişlerdir. Gazeteci Yahya Orhan, 31 Temmuz 1992'de vurularak öldürüldü. Özgür Gündem personeli Hüseyin Deniz 8 Ağustos 1992'de vurularak öldürüldü. Özgür Gündem köşe yazarı Musa Anter 20 Eylül 1992'de vurularak öldürüldü. Özgür Gündem personeli Hafız Akdemir 8 Haziran 1992'de vurularak öldürüldü. Özgür Gündem Şanlıurfa Temsilcisi Kemal Kılıç 18 Şubat 1992'de vurularak öldürüldü (Bu cinayet hakkında Devlet sorumluluğu iddiası hakkında Cemal Kılıç'ın 22492/93 numaralı başvurusu mahkeme önündedir). Yeni Ülke muhabiri Cengiz Altun 24 Şubat 1992'de vurularak öldürüldü. Özgür Gündem'in Bitlis muhabiri Ferhat Tepe 28 Temmuz 1993 tarihinde kaçırıldıktan sonra 4 Ağustos 1993'te ölü bulunmuştur.

Aşağıdaki saldırılar gerçekleşmiştir:

6 Kasım 1992'de Kadir Saka'nın gazete büfesi kundaklanmıştır. 15 Ocak 1993'te Diyarbakır'da Eşref Yaşa'ya ve bir muhabire silahlı saldırı düzenlenmiştir. 15 Haziran 1993'te muhabir Haşim Yaşa'ya suikast düzenlenmiştir. (Bu olay başka bir başvurunun konusuydu.) 26 Eylül 1993'te bir gazete dağıtıcısı çocuk Mehmet Balamir Diyarbakır'da gazete satarken bıçaklı bir saldırganca yaralanmıştır. 1993'te Ergani'de gazete satan çocuklar bıçaklı bir saldırgan tarafından yaralanmıştır. Mazıdağı'nda bir gazete bayii kundaklanmıştır. 17 Kasım 1992 tarihinde Bingöl'de gazete bayiiine ait bir arabaya ateş açılarak tahrip edilmiştir. Ekim 1993'te Yüksekova'da bir haber ajansı bombalanarak tahrip edilmiştir. 2 Aralık 1994'te ise Özgür Ülke gazetesinin bürosu bombalanmış, çalışanlardan biri ölmüş, diğer 18 kişi de yaralanmıştır.

13. Hükümetin bu olaylarla ilgili ya da meydana geldiğine ilişkin hiçbir bilgi ya da şikayet almadıklarına dair ifadelerine karşılık başvuru sahipleri diğer olayların geniş bir listesini sunmuştur (Kundaklama, gazete bayilerine dağıtımçı ve gazetecilere karşı yapılan saldırı ve tehditler). Başvuru sahipleri aynı zamanda 7 Ağustos 1993 tarihinde Aysel Malkaç'ın kaybolması ve bir çok gazetecinin gözaltına alınması ve kötü muameleye maruz kaldığına, gazetecilerden insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleye maruz kaldığına dair Strazburg'a yaptığı başvuruyu anımsatmışlardır.
14. Başvuru sahipleri ve gazete adına çalışanlar, iddia ettikleri tehdit ve saldırılar hakkındaki çok sayıda yazılı müracaatlarını ilgili makamlara göndermişlerdir. Bunlar, Komisyon Raporu'nda sıralanmış, ve Yaşar Kaya'nın Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne, İçişleri Bakanı'na, Başbakan'a ve Başbakan Yardımcısı'na saldırılar hakkında bilgi veren, bu konuda soruşturma açılmasını ve önlemler alınmasını isteyen mektuplarını da içermektedir. Bu mektupların çoğuna cevap verilmemiştir.
15. 1993 yılı boyunca Diyarbakır'da çocuk dağıtıcılara yapılan saldırıları 27 Eylül 1993'te gazete bayii sahibi Zülküf Akkaya'nın ölümünü ve aynı zamanda Eylül 1993'te Diyarbakır'da dağıtımçılara et satırlarıyla yapılan saldırıları içeren, Hükümetin bu konuda hiçbir bilgi ve şikayet almadığını belirttiği özel saldırılar, olaylar ve tehditler hakkında gazete personeli tarafından yazılı şikayette bulunulmuştur. 24 Aralık 1992'de koruyucu önlemler alınması için Şanlıurfa Valisi'ne yazılı bir talepte

bulunulmuş, fakat söz konusu talep gazeteci Kemal Kılıç'ın 18 Şubat 1993 tarihinde vurularak öldürülmesinden kısa bir süre önce reddedilmiştir.

16. 2 Aralık 1993'te Diyarbakır polisi, başvuru sahiplerinin talebi çerçevesinde Şanlıurfa il sınırından bayilere gazetenin dağıtımını yapan iki şirketin çalışmalarına refakat etmiştir. Gazetelerin ambarlardan gazete bayilerine teslimi için de önlemler alınmıştır. Hükümet, Komisyon'a koruma için başka talebin gelmediğini bildirmiştir. 2 Aralık 1994'te Özgür Ülke bürosundaki patlamanın ve sahibinin talepte bulunmasının ardından devriye gezmek de dahil olmak üzere yetkililer tarafından güvenlik önlemleri alınmıştır.

B. İstanbul'da Özgür Gündem binalarına yapılan arama ve yakalama operasyonları.

17. 10 Aralık 1993 tarihinde polis, İstanbul'daki Özgür Gündem bürosunda bir arama yapmıştır. Operasyon sırasında binada bulunan şahısları gözaltına almıştır. Başvuru sahipleri Gurbetelli Ersöz ve Fahri Ferda Çetin de dahil olmak üzere 107 kişi gözaltına alınmış ve bütün belge ve arşivlere el konulmuştur.
18. 10 Aralık 1993 tarihli iki yakalama ve zaptetme tutanağında polis iki silah, mühimmat, 2 uyku tulumu ve 25 gaz maskesi bulduklarını kayda geçirmiştir. Aynı gün daha sonra hazırlanan başka bir yakalama ve zaptetme tutanağında aşağıdaki parçaların bulunmuş olduğu belirtilmiştir: Fotoğraflar ("PKK terör örgütü" etiketli zarfların içine konmuş oldukları belirtilmiştir), başvuru sahibi Yaşar Kaya'nın masasında bulunan 400 milyon Türk lirası tutarında PKK'nın siyasi kanadı ERNK'nin adıyla damgalanmış, vergi faturası ve aralarında Abdullah Öcalan hakkında bir makalenin de bulunduğu sayısız baskı ve el yazısı ile yazılmış belgeler bulunmuştur. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde savcı tarafından imzalanmış 24 Aralık 1993 tarihli bir belgede aşağıdaki el konulmuş malzemeler listelenmiştir: Başvuru sahibi Fahri Ferda Çetin'in evinde Mart 1993 tarihinde Şırnak'ta öldürülen Muzaffer Ulatış'ın mühürlü bir zarfta askeri kimliği, mühürlü bir kutuda 1350 adet enjeksiyon takımı, bir adet daktilo, bir adet video ve teyp kaseti ve 40 adet kitap bulunmuştur. Alınan tedbirler gereği, gazetenin basımı iki gün için durdurulmuştur.

19. 5 Nisan 1994 tarihli bir iddianame ile editör Gurbetelli Ersöz, Fahri Ferda Çetin, Yaşar Kaya ve Müdür Ali Rıza Halik ve diğer 6 kişiye karşı PKK üyesi olmak, PKK'ya yardımda bulunmak ve PKK propagandası yapmak suçlamalarıyla dava açılmıştır. Hükümet tarafından Gurbetelli Ersöz ve Ali Rıza Halis'in 12 Aralık 1996'da İstanbul 5 numaralı Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararıyla PKK'ya yardım ve yataklıktan mahkum edildikleri belirtilmiştir. Gurbetelli Ersöz, daha önce PKK'ya katılmış bulunmaktan Aralık 1990'ın son döneminde mahkum edilmiş ve 1992'de serbest bırakılmıştır

C. Özgür Gündem'in yayınlarıyla ilgili cezai içtihat.

20. Yayınladıkları makalelerle suç işlediği iddiasıyla Özgür Gündem'e karşı sayısız cezai işlem yapılmıştır (Söz konusu makaleler ile ilgili olarak, başyazar ve gazete sahibi başvuru sahibi Yaşar Kaya, basımcı ve diğer yazarlar hakkında). Cezai işlemler, para cezaları, hapis cezaları ve gazetenin yayınlarına el koyma, gazetenin üç gün ile bir ay boyunca kapatılması gibi bir çok hükümle sonuçlanmıştır.

Cezai soruşturma, Türk Ceza Kanunu'nun yayın yoluyla Türk milletine, Cumhuriyete ya da belirli devlet görevlileri ya da makamlarına hakaret, din, dil, ırk ve sınıf ayrımı yaparak halkı kin ve nefret duygularına sevk etmeyi, ayrımcı propaganda yapmayı, terörle mücadele birimlerinde çalışanları açıklamak ya da terör örgütlerinin bildirimlerini yayınlamasını suç sayan hükümlerine göre yapılmıştır.

21. 3 Temmuz 1993'te Özgür Gündem gazetesinin bu suçlardan toplam 8 milyar 617 milyon 441 bin Türk lirası para cezası ve 155 yıl 9 aydan 493 yıl 4 aya varan hapis cezasına çarptırıldıklarını açıklayan bir basın açıklaması yayınlamıştır.
22. 1993'te 68 gün boyunca gazetenin 41 adet baskısının toplatılmasına karar verilmiştir. Üçü bir aylık bir süre için, 15 tanesi 15, ikisi de 10 günlük olmak üzere toplam 20 davada kapatma kararı çıkmıştır.
23. Başvuru sahipleri gazetenin 580 baskısının 486'sıyla ilgili olarak dava açılmış olduğunu ve ulusal mahkemeler tarafından verilen mahkumiyet kararları gereğince gazeteciler ve editörlerin toplam 147 yıl hapis cezası ve 21 milyar Türk lirası para cezasına çarptırılırken davacı Yaşar

Kaya'nın da 35 milyar lira para cezasına çarptırıldığını ve buna hükümetin itiraz etmediğini belirtmişlerdir.

D. Komisyonun elindeki bilgiler:

24. Her iki taraf Komisyon'a mahkemelerin gazete ile ilgili olarak adli soruşturmalara ilişkin verdiği hüküm ve kararların nüshalarını sunmuştur. Bunlar 1992-1994 yılları arasında gerçekleşen 112 ceza davasını içermektedir. Söz konusu 21 davadaki mahkemelerin ve kararların ayrıntıları Komisyon raporunda özetlenmiştir.

Susurluk Raporu

25. Davacılar Komisyon'a Başbakan'ın talebiyle Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkan Vekili Kutlu Savaş'ın hazırladığı Susurluk Raporu'nun bir nüshasını sunmuşlardır. Başbakan, Ocak 1998'de raporu kamuoyuna sunmuş ancak 11 sayfa ve bazı ekler saklı tutulmuştur.
26. Giriş bölümünde raporun adli bir soruşturmaya dayalı, resmi bir teftiş raporu olmadığı belirtilmiştir. Bu raporun amacının bilgi vermek olduğu, yalnızca Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde gerçekleşen bazı olayları tanımlayan bir rapor olduğu, siyasi şahıslar, hükümet kuruluşları ve gizli gruplar arasında hukuk dışı işlemlerin varlığını açıklamak için hazırlanmış olduğu belirtilmektedir.
27. Rapor, verilen emirlerle gerçekleşen cinayetler, tanınmış şahısların öldürülmesi ya da Kürt yayınları ve devlete hizmet ettiği var sayılan bir grup "muhibirin" kasti eylemleri gibi bir dizi olayı analiz etmekte ve bölgede terörizmi yok etmek için yapılan mücadele ile bunun sonucunda oluşan yeraltı ilişkileri, özellikle de uyuşturucu kaçakçılığı bağlantısının mevcudiyetini ortaya çıkarmaktadır. Rapordaki radikal dergileri ilgilendiren konuları içeren bölümler aşağıda sunulmuştur:

"...Diyarbakır Emniyeti'ne yaptığı itiraftaSayın G....., Ahmet Demir'in zaman zaman Behçet Cantürk'ün cinayetini planlamış olduğunu ve gerçekleşmesini sağladığını, mafyadaki diğer partizanlar ve PKK üyelerinin de aynı şekilde öldürüldüğünden bahsettiğini belirtmiştir. Musa Anter'in cinayeti de A. Demir tarafından planlamıştır ve gerçekleştirilmiştir.

...
Ermeni kökenli Behçet Cantürk'ün eski özet bilgileri aşağıda çıkarılmıştır.

...
1992'de Özgür Gündem Gazetesi'ne mali destek verenlerden biriydi... Cantürk'ün kim olduğu ve ne yaptığı belliyse de, Devlet onunla başa çıkamıyordu. Çünkü, yasal müeyyideler yetersizdi. Özgür Gündem plastik patlayıcılarla bombalanmıştı ve Cantürk yeni bir teşebbüse başlayıp bunu devlete sunmayı düşünürken, Türk İntikam Tugayı onun öldürülmesine karar verdi ve bu karar da gerçekleştirildi.

...
Bütün ilgili devlet organları bu faaliyetlerden ve operasyonlardan haberdardı... Sözkonusu operasyonlarda öldürülen şahısların özellikleri incelendiğinde, Olağanüstü Hal'in ilan edildiği bölgede, öldürülenlerle öldürülmeyen şahısların arasındaki farklılık sahip oldukları finansal gücü. Tek anlaşmazlığımız işlemlerin şekli ve onun sonuçlarıyla ilgilidir. Bütün olayları onaylayanlar arasında bile Musa Anter'in cinayetinde pişmanlık duyanlar olduğu belirtilmiştir. Musa Anter'in hiçbir silahlı eylemde bulunmadığı daha çok olayların felsefi yönüyle ilgilendiği ve ölümüyle yaratılan etkinin onun kendi gerçek etkisini aşmış olduğu ve bu öldürme kararının bir hata olduğu söylenmiştir. Diğer gazeteciler de öldürülmüştür.”

28. Rapor,

- *Emniyet, polis ve istihbarat birimlerinin farklı kolları arasındaki iletişim ve koordinasyonun gelişimi,
- *Yasa dışı eylemlere bulaşmış emniyet görevlilerinin tanımlanması ve azledilmesi
- *İtirafçı kullanımının sınırlandırılması,
- *Köy korucularının sayılarının azaltılması,
- *Güneydoğu Anadolu dışındaki Özel Harp Dairesi'nin kullanımının son bulması
- *Çeşitli olayların soruşturulması
- *Uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerini ve çeteleri bastırmak için atılacak adımlar,
- *TBMM'nin Susurluk Soruşturması'nın sonuçlarının gerekli işlemlerinin üstlenilmesi için uygun otoritelere sevk edilmesi gibi sayısız önerilerle bitirilmiştir.

II. İlgili İç Hukuk

1. Ceza Kanunu (Kanun Numarası: 765)

29. Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri aşağıdaki şekildedir.

Madde 36- 1. fıkra

“Mahkumiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin irtikabından husule gelen eşya, fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyla mahkemece zapt ve müsadere olunur...”⁴

Madde 79

“İşlediği bir fiil ile Kanunun muhtelif ahkâmını ihlal eden kimse o ahkamdan en şedit cezayı tazammum eden maddeye göre cezalandırılır”⁵

Madde 159- 1. fıkra

“Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisi’ni, Hükümetin manevi şahsiyetini, bakanlıklarını, devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adı geçenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler, 1 seneden 6 seneye kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”

Madde 311- 2. fıkra

“Tahrir⁶, her türlü kitle haberleşme araçları, ses kayıt bantları, plak, film, gazete, mecmua ile sair basın aletleriyle veya elle yazılıp çoğaltılarak yayınlanan veya dağıtılan yazılar ile ya da umumi yerlerde

⁴ “Mahkumiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin işlenmesinden meydana gelen eşyaya, fiilde ilişkisi olmayan kimselere ait olmamak koşuluyla el konulabilir ve zorla alınabilir” anlamındadır.

⁵ “İşlediği bir fiil ile kanunun birden fazla hükmünü ihlal eden kimse, o hükümlerden en ağır cezayı kapsayan maddeye göre cezalandırılır” anlamındadır.

⁶ Tahrir; Bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik anlamındadır

levha ve ilan asmak suretiyle olursa yukarıdaki bentler uyarınca, suçlu hakkında tayin olacak ağır hapis cezaları bir misli artırılır...”

Madde 312

“Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça öven veya iyi göründüğünü söyleyen veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik eden kimse, 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve 6 bin liradan 30 bin liraya kadar ağır para cezasına mahkum olur.

Halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek, kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar ve 9 binden 36 bin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu tahrik umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek bir şekilde yapıldığı takdirde faile verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları 311. maddenin 2. fıkrasındaki sayılan vasıtalarla işleyenlere verilecek cezalar bir misli artırılır.

30. Bir şahsın 312. maddenin 2. fıkrası gereğince mahkum edilmesi, özel yasalarla düzenlenen bazı faaliyetlerin yürütülmesiyle ilgili olarak başka sonuçlara neden olabilir. Örneğin, bu madde gereğince mahkum edilen bir kişi dernek (2908 numaralı Kanun, Madde 4/2-b) veya sendika kuramaz, sendikanın yönetim kurulu üyesi olamaz (2929 numaralı Kanun, Madde 5), ayrıca siyasi parti kurmaları veya bu partilere katılmaları yasaktır (2820 numaralı Kanun Madde 11/5) ve milletvekili seçimlerine aday olamazlar (2839 numaralı Kanun Madde 11 /3).

2. Basın Kanunu (15 Temmuz 1950 tarihli 5680 numaralı Kanun)

31. 1950 tarihli Basın Kanunu'nun ilgili hükmü aşağıdaki gibidir:

Madde 3

Gazetelere, haber ajansları neşriyatına ve belli aralıklarla yayınlanan diğer bütün basılmış eserlere “mevkute” denir.

Basılmış eserlerin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı “neşir” sayılır.

Fiilin ayrıca suç teşkil etmesi hali müstesna olmak üzere basın suçu neşir ile vücut bulur.

3. Terörle Mücadele Kanunu (12 Nisan 1991 tarihli 3713 numaralı Kanun)

32. Terör hareketlerinin önlenmesi amacıyla ilan edilen bu kanun Türk Ceza Kanunu’nda “terör fiilleri” veya “terörizm amaçlı fiiller” (3’üncü ve 4. maddeler) olarak tanımlanan birçok suça atıfta bulunmaktadır. 1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu’nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 6.

İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler 5 milyon liradan 10 milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara 5 milyon liradan 10 milyon liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 3. maddesindeki mevcuteler vasıtasıyla işlenmesi halinde ayrıca sahiplerine de mevkute bir aydan az süreliyse bir önceki ay ortalama fiili satış miktarının, aylık veya bir aydan fazla süreliyse, bir önceki fiili satış miktarının, mevkute niteliğinde bulunmayan basılı eseler ile yeni yayına giren mevcuteler hakkında ise en yüksek tirajlı günlük mevkutenin bir önceki ay ortalama satış tutarının yüzde 90’ı kadar ağır para cezası verilir. Ancak bu ceza 50 milyon liradan az olamaz. Bu mevcutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek cezanın yarısı uygulanır.

Madde 8.

(27 Ekim 1995 tarihli 4126 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce)

“Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 100 milyon liradan 300 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. Bu suçun mükerreren işlenmesi halinde verilecek cezalar paraya çevrilmez.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtasıyla işlenmesi halinde ayrıca sahiplerine de mevkute bir aydan az süreliyse, bir önceki ay ortalama satış miktarının mevkute niteliğinde bulunmayan basılı eserler ile yeni yayına giren mevkuteler hakkındaysa, en yüksek tirajlı günlük mevkutenin bir önceki ay ortalama satış tutarının yüzde 90'ı kadar ağır para cezası verilir. Ancak bu para cezaları 100 milyon liradan az olmaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası hükmolunur”

Madde 8'deki değişiklik

(4126 sayılı yasayla değişik: 27 Ekim 1995)

Yasaya şu fıkra eklenmiştir :

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun ikinci fıkrada belirtilen yazılı mevkuteler dışında basılı eser ve sair kitle iletişim araçlarıyla işlenmesi halinde sorumluları ve ayrıca kitle iletişim araçları sahipleri hakkında 6 aydan 2 yıla kadar hapis, 100 milyon liradan 300 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.....”

4. 3713 sayılı yasanın 8. ve 13. maddelerini değiştiren 27 Ekim 1995 tarihli 4126 sayılı Kanun

33. 27 Ekim 1995 tarihli 4126 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle 1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan değişiklikler şöyledir:

2. maddeyle ilgili geçici hüküm:

“İş bu Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 8. maddesi gereğince hüküm giyen bir kimenin davası, kararı veren mahkemece tekrar incelenecek ve 3713 sayılı Kanunun 8. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca sözkonusu kimseye verilen hapis cezasının süresi tekrar değerlendirilecek ve 13 Temmuz 1965 tarihli 647 sayılı yasanın 4 ve 6. maddelerinden faydalanıp faydalanamayacağı konusunda karar verilecektir.“

HUKUKA DAİR

I. Gurbetelli Ersöz’ün Durumu:

34. Mahkeme başvurunun dört kişi tarafından yapıldığını hatırlatmıştır; İlk başvuran eskiden Özgür Gündem’in Genel Yayın Müdürü olan Gurbetelli Ersöz’dür. Gurbetelli Ersöz 1997 güzünde öldüğü ve varisinin ya da yakın bir akrabasının başvuruyu takip etmek istediğine dair bilgi ulaşmadığı için Komisyon 29 Ekim 1998 tarihli raporunda, davanın Gurbetelli Ersöz ile ilgili kısmını incelememeye karar vermiştir.
35. Taraflar, davanın bu kısmıyla ilgili olarak görüş bildirmemişlerdir.
36. Mahkeme sözleşmenin 37. maddesinin 1 (c) paragrafı gereğince başvurunun Gurbetelli Ersöz ile ilgili kısmının incelenmesine devam edilmesi hususunda haklı bir gerekçenin varolmadığı görüşündedir. Bu yüzden başvurunun bu kısmı kayıttan düşülmüştür.

II. Sözleşmenin 10. Maddesi’nin ihlal edildiği iddiası:

37. Başvuru sahipleri aşağıda verilen sözleşmenin 10. maddesini ihlal edecek surette gazetecilere ve gazeteyle ilgili diğer kişilere karşı yapılan saldırılardan ötürü ve ayrıca gazeteye ve çalışanlarına yönelik tedbirler nedeniyle Özgür Gündem’in basımının durdurulmasından dolayı şikayetçi olmuşlardır.

“1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatma özgürlüğüne sahiptir. Bu hak kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları sözkonusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek öz-

gürlüğünü de içerir. Bu madde devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

A. Gazeteye veya gazeteyle ilgili şahıslara yapılan saldırılarla ilgili iddialar hakkında:

38. Başvuru sahipleri, Türk Hükümeti'nin yasadışı öldürmeleri, kaybolma olaylarını destekleyerek ya da bu gibi olaylardan haberdar olmak suretiyle veya gazetecilere ve dağıtıcılara gözdağı vermek ve korkutmak ya da hayatları açık bir şekilde tehlikede olduğunda koruma talebinde bulunmalarına rağmen kendilerine hiçbir ya da yeterli koruma sağlamayarak doğrudan ya da dolaylı olarak Özgür Gündem gazetesinin yayınlanmasını engellediğini ve basımı imkansız hale getirdiğini iddia etmişlerdir.

Başvuru sahipleri, Özgür Gündem gazetesiyile bağlantılı kimselere saldırı düzenlenmesinin, devletin koruma tedbirleri almamasını ve Özgür Gündem'e ve çalışanlarına karşı yapılan saldırılarla ilgili olarak etkili soruşturma yapılmamasını gündeme getirip bunun sözleşmenin 10. maddesiyle güvence altına alınan ifade özgürlüğünü koruma sorumluluğuyla uyumlu olmadığını savunmuştur. Bu görüşlerini ise komisyon raporundaki bulgulara dayandırmaktadırlar.

39 Hükümet, Özgür Gündem'in terör örgütü PKK'ya hizmet ettiğini ve bu örgütün şiddet yöntemiyle Türkiye'nin toprak bütünlüğünü bozma amacını paylaştığını vurgulamıştır. Mahkemenin daha önceki kararlarını ya da devletin iddia edilen saldırılara karıştığı yolundaki iddiaları kanıtlayabilecek Susurluk Raporu'nu dayanak göstermesine itiraz etmiştir. Özellikle de Susurluk Raporu'nun adli bir belge olmadığını ve kanıtsal bir değer taşımadığını belirtmiştir.

Hükümet, komisyonun bulgularını, kanıtlarla desteklenmeyen bazı ihtimallere dayandırdığını ileri sürerek ne Özgür Gündem için çalışanların hayatlarının koruma altına alınmadığı iddialarının, ne de saldırıya uğrayan kişilerin Özgür Gündemle bağlantılarının ispatlandığını ifade etmiştir. Bu sorumluluğun terörist bir örgütün propaganda aracının ilerlemesi ve korunması anlamına geldiğini belirtmiş fakat her halükarda bireysel şikayetlere karşı gerekli tedbirlerin alındığını ve gerektirdiği gibi soruşturmaların savcılar tarafından yürütüldüğünü iddia etmiştir.

- 40 Mahkeme, Hükümetin, hangi saldırı biçimlerinin ne şekilde yanlış olduğunu açıklamaksızın Komisyon bulgularını tartıştığını gözlemlemiştir. Hükümetin özellikle de Susurluk Raporu'na önem verilmesine ve Hükümet yetkililerinin Özgür Gündem'i ve Musa Anter başta olmak üzere bazı gazetecileri hedef alan yasa dışı faaliyetlere göz yumduğu şeklindeki ifadeye itiraz ettiğini belirtmiştir.

Güvenlik güçlerinin Diyarbakır'da Özgür Gündem gazetesinin satışı ve dağıtılmasından sorumlu olan Eşref Yaşa ve amcasına yapılan saldırıya göz yumduğu iddiasıyla ilgili 2 Eylül 1998 tarihli Yaşa kararında (2 Eylül 1998 tarihli Yaşa - Türkiye kararı, raporlar 1998-VI, S 2411, paragraf. 95-96) mahkeme Susurluk Raporu'nun Eşref Yaşa ve amcasına saldıran faillerin kimliklerinin tespit edilmesi için bir temel oluşturmadığını savunmuştur. Raporun ciddi endişelere neden olduğu ve Yaşa davasında gazetecilere, gazete büfelerine ve Özgür Gündem dağıtıcılarına bir dizi saldırı yapıldığı konusunun tartışılmadığı mahkeme tarafından tespit edilmiştir. Devlet yetkililerinin belli bir olaya karıştığı yönünde delil elde etme konusunda Susurluk Raporu'na güvenilemeyeceği halde Başbakan'ın isteği üzerine hazırlanan ve yine onun kararıyla kamuoyuna açıklanan bu raporun terörle mücadele ile bağlantılı problemler hakkında bilgi sağlamak, soruşturma tedbirleri önermek için ciddi bir teşebbüs oluşturduğunu tespit etmiştir. Bu temelde başvuruların 1992 yılından bu zamana kadar olaylarla ilgili olarak gazete ve gazeteyle bağlantılı kişilerin şiddet tehdidi altında olduğu şeklindeki korkuları hakkında kanıt oluşturduğu için rapora güvenilebilir.

- 41 Tarafların görüşleri ve komisyon raporundaki bulgular dikkate alındığında Mahkeme, 1992'den 1994'e kadar gazete, gazeteciler, dağıtıcılar ve gazeteyle bağlantılı olan diğer kişiler hakkında cinayetler, saldırılar ve kundakçılık ile ilgili sayısız şiddet olayları olduğu kanısına varmıştır. Devlet yetkilileri tarafından onaylanmasa da görmezden gelinen bir

kampanyanın kurbanı olduğu şeklindeki endişe ve korkular yetkililerin dikkatine sunulmuştur (Bkz.14 ve 15. paragraflar). Bu iddiayı soruşturmak için tedbir alınmış değildir. Ayrıca yetkililer iki olay haricinde koruyucu tedbire başvurmamışlardır (Bkz.paragraf 16).

- 42 Mahkeme sözleşmedeki birçok hükmün amacının, bireyi, kamu yetkililerinin keyfi uygulamalarına karşı korumak olduğu halde bu haklar konusunda etkin pozitif sorumluluklar olabileceğine karar vermiştir. Bu sorumlulukların 8. madde (Bkz.diğerleri arasında 7 Temmuz 1989 tarihli Gaskin İngiltere’ye karşı kararı, dizi A, numara 160, paragraf 42-49) ve 11. madde (21 Haziran 1988 tarihli platform “Artze für das Leben” Avusturya kararı dizi A, numara 139, paragraf 32) bağlamında ortaya çıkabileceğini tespit etmiştir. Etkili bir soruşturma yapma sorumluluğunun 2. madde (Örnek 27 Ekim 1995 tarihli Mc Cann ve diğeri İngiltere’ye karşı kararı dizi A, numara 324, paragraf 161) ve 3. madde bağlamında arttığı tespit edilmiştir (28 Ekim 1998 tarihli Assenov ve diğeri Bulgaristan’a karşı kararı raporlar, 1998-VIII, sayfa 3265, paragraf 102), ayrıca 2. madde bağlamında yaşama hakkının korunmasıyla ilgili olarak pozitif bir sorumluluk mevcuttur (Bkz.28 Ekim 1998 tarihli Osman İngiltere’ye karşı kararı, raporlar 1998-VIII, sayfa 3159-3161, paragraf 115-117)
- 43 Mahkeme, demokrasinin işleminin ön koşullarından biri olarak, ifade özgürlüğünün taşıdığı önemi hatırlatmıştır. Bu özgürlüğün etkin bir şekilde kullanılması, sadece devletin müdahale etmeme görevine dayanmamaktadır, bireyler arasındaki ilişkilerde bile koruma tedbirleri almayı gerektirebilmektedir. (Bkz.26 Mart 1985 tarihli X ve Y Hollanda’ya karşı kararı, Dizi A, numara 91, paragraf. 23). Pozitif bir sorumluluğun var olup olmadığına karar verirken sözleşme ile toplumun genel çıkarları ve bireyin çıkarları arasında ulaşılmaya çalışılan dengeye önem verilmelidir. Bu sorumluluk kaçınılmaz olarak Sözleşme’ye imza atan devletlerde varolan farklı durumları, modern toplumların idare edilmesiyle ilgili zorluklara, öncelikler ve kaynaklar hakkındaki seçimlere bağlı olarak değişiklik gösterecektir. Böyle bir sorumluluk, yetkililer için imkansız veya adil olmayan bir yük oluşturduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. (Bkz.17 Ekim 1986 tarihli Rees İngiltere Kararı, Dizi A, numara 106, paragraf 37, Osman İngiltere kararı paragraf 116).
- 44 Bu davada yetkililer Özgür Gündem’in ve bu gazeteyle bağlantılı kişilerin, şiddet içeren bir dizi uygulamaya maruz kaldıklarının ve de gazete-

nin yayınlanmasının ve dağıtılmasının engellenmesi için başvuruların hedef olarak seçilmiş olmaları konusunda endişe duyduklarının farkındaydılar. Fakat, gazete veya personeli tarafından sunulan dilekçelere ve korunma taleplerine hiçbir cevap verilmemiştir. Hükümet, gazetenin yayınlandığı süre içinde gazetenin dağıtımıyla ilgili olarak sadece bir önlem alındığını gösterebilmiştir. Aralık 1994 tarihinde İstanbul ofisinde gerçekleşen bombalı saldırıdan sonra alınan önlemler gazetenin yerine geçene ilgiliydi. Mahkeme saldırıların ciddiyetine ve yaygın oluşuna bağlı olarak bazı olaylar hakkında Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılan soruşturmaya güvenilemeyeceğini tespit etmiştir. Saldırıların yetkililer tarafından desteklenen veya hoşgörü ile karşılanan bir uygulama olduğu iddiasına karşılık, bu soruşturmaların etkili ve yeterli bir yanıt oluşturduğu şeklindeki hükümet iddiası konusunda mahkeme tatmin olmamıştır.

- 45 Mahkeme, Özgür Gündem ve personelinin PKK'yı desteklediği ve propaganda aracı olduğu şeklindeki hükümet görüşlerine dikkat çekmiştir. Bu doğru olsa bile etkili bir şekilde soruşturma yapmak ve gerektiğinde şiddet içeren yasadışı fiillere karşı korumak için tedbir almamayı haklı kılacak bir gerekçe oluşturmaz.
- 46 Mahkeme, Hükümetin Özgür Gündem'in ifade özgürlüğünü koruma altına alma sorumluluğunu yerine getirmediği sonucuna varmıştır.

B. İstanbul'da 10 Aralık 1993'te Özgür Gündem'e ait binalardaki polis operasyonları hakkında

- 47 Başvuru sahipleri tüm çalışanlar gözaltında tutulduğu sırada arşive, kütüphaneye ve idare ile ilgili belgelere el konulması sırasında İstanbul'da Özgür Gündem'e ait binalarda yürütülen arama ve tutuklama operasyonu hakkında ikna edici bir gerekçe göstermeyen, gazetenin ifade özgürlüğüne müdahale edildiğini ortaya koyan komisyon bulgularına dayanmışlardır. Komisyona sundukları görüşlerinde bina içinde bulunan ve suç unsuru teşkil ettiği iddia edilen materyaller için masum açıklamaları olduğunu belirtmişlerdir.
- 48 Hükümet, PKK ile gazete arasındaki bağlantının şüphesiz olduğunu ortaya koyan aramalar sırasında bulunan enjektörler, gaz maskeleri, ERNK'ya ait bir makbuz ve ölü bir askere ait kimlik kartına işaret etmiştir. Gazetenin Genel Yayın Müdürü Gurbetelli Ersöz'ün ve Müdür

Ali Rıza Halis'in PKK'ya yardım etmekten 12 Aralık 1996'da mahkum olmaları olayına gönderme yapmıştır. Ayrıca, İstanbul Bürosu'nda yakalanan 107 kişinin 40'ının gazetesine bağlantısı olmadığını ve bu durumun da gazetesinin terör örgütüyle bağlantısı olduğu yolundaki şüpheleri daha da artırdığını iddia etmiştir.

- 49 Mahkeme, gazetesinin basımını iki gün süreyle engelleyen operasyonun, başvuru sahiplerinin ifade özgürlüğüne ciddi bir müdahale olduğunu tespit etmiştir. Operasyonun 10. maddenin 2. paragrafı anlamında suçu engellemek ve kamu düzenini korumak için "kanunda öngörüldüğü" gibi bir prosedüre uygun olarak yürütüldüğünü kabul etmiştir. *Fakat bu, bu boyuttaki bir tedbirin amaca denk olduğu görüşünde değildir. Gazetesinin arşivlerine, belgelerine ve kütüphanesine el konulması konusunda gerekçe sunulmamıştır. Ayrıca mahkemeye aşçı, temizlikçi ve mühendis dahil olmak üzere gazete binasındaki herkesi kapsayan genel bir gözaltı operasyonunun nedeni hakkında açıklama yapılmamıştır. Gazete tarafından istihdam edilmeyen 40 kişinin varlığı tek başına kötü niyet kanıtı değildir.*
- 50 Komisyon raporunda da belirtildiği gibi ifade özgürlüğünün kısıtlanması gerekliliği ikna edici bir şekilde belirlenmelidir. (Bkz. 20 Eylül 1994 tarihli Otto Preminger- İnstitut Avusturya'ya karşı kararı, dizi A, paragraf. 50). Mahkeme, yetkililerin yürüttüğü arama operasyonunun meşru bir amacın gerçekleşmesi için demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilmesi sonucuna varmıştır.

C. Gazete yayınlarıyla ilgili olarak alınan tedbirler hakkında

a) Başvuru Sahipleri

- 51 Başvuru sahipleri Hükümetin haksız yasal muamelelerle Özgür Gündem gazetesinin basılmasını ve dağıtılmasını önlemeye ve imkansız kılmaya çalıştığını iddia etmiştir. Gazetede ki makaleler ve haberlerle ilgili olarak açılan davaların haksız ve denk olmadığı şeklindeki Komisyon raporundaki bulguları benimsemişlerdir. Komisyon'un dava örneklerini mahkemenin belirlediği kuralların ışığında detaylı bir biçimde analiz ettiğini ve söz konusu makalelerin çoğunun alınan tedbirleri haklı kılacak şekilde teşvik etmediğini ve de yorumların durumun şiddetini artırıcı nitelikte olmadığını tespit etmiştir.

b) Hükümet

- 52 Hükümet, Komisyonun, Özgür Gündem'in yayınlarıyla ilgili ulusal mahkeme kararlarını incelerken seçici davrandığını belirtmiştir. Hükümet sadece doğrudan ve açıkça şiddete tahrik eden kelimelerin yasaklanabileceği şeklindeki bir düşüncenin –ki bu komisyonun makaleleri incelemekte belirlediği bir yaklaşımdır- basit olduğu görüşündedir. İmalı, gizli ve örtülü mesajların aynı şekilde olumsuz etkisi olabilir. Hükümet, en doğru kontrolün yayınların neden olduğu gerçek tehlikenin incelenmesi olduğunu tartışmıştır. Hükümet ayrıca gazetenin amacını, PKK'nın propaganda aracılığını yapmak ve Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tehlikeye atmak olduğunu ve bu durumun yapılan değerlendirmede çok büyük önem taşıdığını belirtmiştir. Güvenliğin ve emniyetin tehdit altında olduğuna karar vermek ulusal yetkililerin görevidir ve Sözleşmeciler Taraf, Strazburg organları tarafından yapılan denetimi taktir etmelidir.

c) Komisyon

- 53 Komisyon, raporunda 32 makale ve haberle ilgili dava hakkında 21 mahkeme kararı incelemiştir. Bu davalar çeşitli suçlarla ilgilidir: TCK'nın 159. maddesine aykırı olarak devlete ve askeri yetkililere hakaret etme, 312. maddesine aykırı olarak bölgesel ve ırk düşmanlığını artırmak, Terörle Mücadele Yasası'nın 6. maddesi bağlamında PKK'nın beyanlarını aktarmak, 1991 tarihli yasayla değiştirilen 6. maddeye göre terörle mücadele etmesi için atanan memurların kimliğini açıklama ve 1991 tarihli yasayla değiştirilen 8. maddeye aykırı olarak bölücülük propagandası yapmak. Davalar, hapis cezası, para cezası ve kapatılması gibi kararlarla son bulmuştur. Komisyon sadece üç yayınlara ilgili olarak verilen cezaların savunulabileceğini tespit etmiştir. Mahkemelerin ve mahkeme kararlarının özetleri rapora dahil edilmiştir.

d) Mahkemenin Değerlendirmesi

- 54 Mahkeme, öncelikle komisyonun inceleme için ulusal mahkeme kararlarını seçmesi yaklaşımını eleştirmek için bir neden görmemiştir. Komisyon ilgili mahkumiyet ve beraat kararları dahil olmak üzere taraflarca sunulan bilgi ve belgeleri tekrar gözden geçirmiştir. Çok sayıda yargılama ve karar göz önüne alındığında bütün davaların detaylı bir şekilde analiz edilmesi pratik değildir. Komisyon ulusal davalarda farklı ceza gerektiren suçları yansıtan kararları tespit etmiştir. İncelenen ma-

kaleler şekil ve konu açısından çeşitlilik göstermekte ve röportajları, kitap incelemesini ve bir de karikatürü kapsamaktadır.

- 55 Bu nedenle Mahkeme, Komisyon tarafından benimsenen yaklaşımı kabul etmiş ve Komisyonun raporuna dahil ettiği davalarda alınan tedbirlerin sözleşmenin 10. maddesini ihlal edip etmeyeceğini inceleyecektir.
- 56 İlk bakışta bu önlemlerin 10. maddenin ilk paragrafının anlamı dahilinde ifade özgürlüğüne müdahale oluşturduğunu saptamış ve ikinci paragraf ile savunulabileceğini tespit etmiştir. Başvuranların 1991 Terörle Mücadele Yasası hükümlerinin (Bkz. Yukarıdaki paragraf 32, 33) 10. maddeyi ihlal edecek surette muğlak olduğunu görüşlerinde belirtmiş olmalarına rağmen söz konusu tedbirlerin “kanunla belirlenmiş” olarak nitelendirilmesinin sebebi hakkında açıklama sunmamışlardır.

Mahkeme bu konuyu daha önceki kararlarında düşünmüş (Bkz. Mahkeme'nin resmi raporlarında yayınlanan 8 Temmuz 1999 tarihli Sürek Türkiye kararı numara. 1, paragraf. 45-46 ve Türkiye'de ifade özgürlüğü ile ilgili diğer 12 karar) ve 1991 yasasına uygun olarak alınan tedbirlerin “kanunla belirlenmiş” olduğunun söylenebileceğini saptamıştır. Başvuru sahipleri bu sonucu değiştirmek için hiçbir gerekçe sunmamışlardır. Diğer kararlarda olduğu gibi mahkeme alınan tedbirlerin milli güvenlik, toprak bütünlüğü, kamu düzenini koruma ve suçu önleme gibi meşru amaçlar taşıdığını tespit etmiştir. (Bkz. Sürek - Türkiye Kararı numara 1, paragraf.52)

- 57 Mahkeme, alınan bu tedbirlerin içtihatlarında belirlenen kuralların ışığında bu tür bir amaca ya da amaçlara ulaşmak için “demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığına” karar verecektir. (Bkz. 25 Kasım 1997 tarihli Zana Türkiye kararı, raporlar 1997-VII, sayfa 2533, paragraf. 51, yukarıda sözü geçen Sürek - Türkiye kararı numara 1, paragraf 58).

(i) İfade özgürlüğü demokratik bir toplumun en önemli özelliklerinden ve demokrasinin gelişmesi, her bireyin tatmin olması için gerekli şartlardan birini oluşturur. 10. maddenin 2. paragrafı bağlamında sadece zarar verici olmayan, tehlikeli olmayan düşünce ve bilgileri değil aynı zamanda rahatsızlık verici fikirleri de kapsar. Bunlar çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir ve bu unsurlar olmadan “demokratik toplum” olmaz. 10. maddede be-

lirtildiği gibi, özgürlük, dikkatli bir şekilde yorumlanması gereken istisnalara tabidir ve herhangi bir sınırlama gerekliliği ikna edici bir şekilde tespit edilmelidir.

- (ii) 10. maddenin 2. paragrafının anlamı dahilindeki “gerekli” kelimesi “acil bir sosyal ihtiyacın” varlığını kastedmektedir. Sözleşmeci devletlerin böyle bir ihtiyacın var olup olmadığını değerlendirirken belirli bir takdir sınırı vardır. Bu sınır yasamayı ve hatta ulusal bir mahkeme tarafından verilen kararları da içerecek şekilde Avrupa denetimiyle uyum içindedir. Böylece “bir sınırlama”nın 10. madde ile korunan ifade özgürlüğü ile uyum içinde olup olmadığı konusunda son kararı vermekte mahkeme yetkilidir.
- (iii) Mahkeme, denetim yetkisini kullanırken söz konusu beyanların içeriğini ve hangi kapsam içinde olduğunu da dikkate alarak, müdahaleyi davanın bütününe ışığında incelemelidir. Özellikle de müdahalenin takip edilen meşru amaçlara denk olup olmadığını ve savunma yapmak için ulusal yetkililer tarafından belirlenen sebeplerin, “ilgili ve yeterli” olup olmadığına karar vermelidir. Mahkeme ulusal yetkililerin 10. maddede belirtilen prensiplerle uyumlu bir standart uyguladığı konusunda ve ayrıca ilgili olayların kabul edilebilir bir değerlendirmesinin yapıldığı konusunda ikna olmalıdır.

58 Bu davalar gazetelerin yayınlanmasına karşı alınan tedbirlerle ilgili olduğundan, demokrasinin düzgün bir şekilde işlemlerini sağlamak için basının üstlendiği önemli rol dikkate alınmalıdır. (Bkz. 8 Temmuz 1986 tarihli, Lingens Avusturya Kararı, Dizi A, Numara 103, sayfa 26, paragraf.46, mahkemenin resmi raporlarında yayınlanacak olan 21 Ocak 1999 tarihli Fressoz ve Roire - Fransa kararı, paragraf 45). Devletin hayati çıkarlarının; milli güvenliğin ve toprak bütünlüğünün şiddet tehdidine veya suça karşı korunması için belirlenen sınırları basının aşmaması gerektiği halde, bölücü olanlar da dahil olmak üzere siyasi konular hakkında bilgi vermek basının sorumluluğu altındadır. Basının görevi sadece bilgi vermek değildir; kamuoyunun bunları öğrenmeye hakkı vardır. Basın özgürlüğü siyasi liderlerin düşünceleri ve tavırları hakkında görüş oluşturmak için kamuoyuna en iyi yollardan birini sunar (Bkz. Yukarıda adı geçen Lingens Kararı, S.26, paragraf 41-42).

**a. Devlete ve askeri yetkililere hakaret hakkında yargılama
(TCK'nın 159. maddesi)**

- 59 Komisyon, bu bağlamda 10 ay hapis 15 gün de kapatma cezasıyla sonuçlanan Lice'de bir evin güvenlik güçleri tarafından yakılması iddiası hakkındaki üç makaleyi ve para cezasını, 10 ay hapis ve 15 gün kapatma cezasını beraberinde getiren Türkiye Cumhuriyeti'ni "Kahpe" olarak nitelendiren bir karikatürü incelemiştir (Bkz. Komisyon raporu paragraf, 161-166).
- 60 Mahkeme, devlet yetkililerinin sahip olduğu dominant pozisyonun ceza davası açma konusunda kendilerinin tutumlarını gerekli kıldığını anımsatmıştır. Demokratik bir devletin yetkililerinin, provakatif olarak nitelendirilse bile, eleştiriyi hoş görmeleri gereklidir. Mahkeme, Lice'deki evlerin zarar görmesi hakkındaki makalelerle ilgili olarak güvenlik güçlerinin olaylara karıştığı şeklindeki iddiaların yaygın olduğunu ve Strazburg'da görülmekte olan davaların konusunu oluşturduğunu belirtmiştir.(Bkz. Örnek. Mahkeme huzurunda görülmekte olan Ayder ve Diğerleri Türkiye'ye Karşı numara.2356/94, 21.10.1999 tarihli Komisyon raporu). Komisyon makalede kullanılan terimlerin içerik açısından gerçek ve duygusal olduğunu fakat suçlayıcı bir tavır içerisinde olmadığını saptamıştır. Karikatür hakkında ise, ulusal mahkemenin bunun bir şaka olduğunu reddettiğini ve hakaret amacını taşıdığı şeklinde bir tespit bulunduğunu belirtmiştir. Fakat, mahkeme bu yayınlardan hiçbirinin yukarıda anlatıldığı şekilde cezalandırılması için ikna edici bir sebep görmemiştir. Mahkeme, alınan tedbirlerin meşru amacın takip edilmesi için "demokratik bir toplumda gerekli" olmadığı görüşünü benimsemiştir.

**b. Bölgesel ve Irk Düşmanlığı Suçu ile ilgili yargılamalar
(TCK'nın 312. Maddesi)**

- 61 Bu başlık altında incelenen dava Güneydoğu'daki köylere güvenlik güçleri tarafından yapılan saldırı iddiaları ve bir imamın öldürülmesi de dahil olmak üzere teröristler tarafından gerçekleştirilen saldırıları anlatan bir makale ile ilgilidir. (Bkz. Komisyon raporu, paragraf 167-169). Yazara 16 ay hapis ve para cezası ve gazeteye bir ay kapatma cezası veren ulusal mahkeme, makalenin yazılış şekline, nedenine ve sosyal içeriğine gönderme yapmıştır. Mahkeme, cezanın makalede yer alan bilgilerin yanlışlığına dayanmadığını belirtmiştir. Komisyon, makalenin gerçek-

lere ve kamu çıkarına dayandığını, herhangi bir kışkırtıcı nitelik taşımadığını ve PKK'ya karşı açık destek içermediğini saptamıştır. Mahkeme, bu makale hakkında ceza verilmesi için yeterli sebep bulamamıştır ve müdahalenin 10. maddenin 2. paragrafıyla savunulamayacağı şeklindeki komisyon görüşünü paylaşmaktadır.

**c. PKK'nın beyanlarının aktarılmasıyla ilgili dava
(Terörle Mücadele Yasası'nın 6. Maddesi)**

- 62 Komisyon, 8 makale konusunda para cezası ve gazete baskılarına el konulmasını içeren 7 mahkeme kararını gözden geçirmiştir. Makaleler PKK kuruluşlarının (örnek ARGK) deklarasyon raporlarını, beyanlarını, bir konuşmayı, PKK lideri Abdullah Öcalan ile yapılan bir röportajı, PKK'nın Avrupa Temsilcisi'nin bir beyanını, PKK komutanı Osman Öcalan ile yapılan bir röportajı, Dev-Sol'un Avrupa'daki bürosu tarafından yapılan bir açıklamayı, PKK Komutanı Cemil Bayık ile yapılan röportajı içermektedir. (Bkz. Komisyon raporu, paragraf. 174-194)
- 63 Mahkeme, yasaklanan bir örgütün üyesi ile yapılan röportajların veya onlar tarafından verilen beyanların, gazetenin ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleyi haklı kılamayacağını hatırlatmıştır. Röportajlar veya beyanların Hükümet politikasını küçük düşürücü fikirler içermesi de, bunu haklı çıkarmaz. Metinlerin bir bütün olarak ele alınarak şiddete tahrik edip etmediği hakkında karar vermeyi sağlayacak bir fikir edinerek, hangi içerik içinde yayımlandığına ve daha çok kullanılan kelimelere önem verilmelidir. (Bkz. Mahkeme'nin resmi raporları arasında yer alacak olan 8 Temmuz 1999 tarihli Sürek ve Özdemir kararı, paragraf. 61)
- 64 Mahkeme, içeriği, kapsamı ve kullandığı dil itibarıyla 8 makaleden dördünün tahrik unsuru içermediği şeklindeki Komisyon görüşünü paylaşmıştır. Özellikle de Almanya'daki bir Türk cenazesinde insanlara polis tarafından kötü muamele yapıldığı iddiası ile ilgili Dev-Sol'un Avrupa'daki Bürosu tarafından yapılan açıklama Türkiye'deki kamu düzeniyle ilgili değildir.
- 65 Üç makalenin, silahlı mücadeleyi, savaşı ve kanın son damlasına kadar dövüşmeyi savunan metinleri içerdiği komisyon tarafından tespit edilmiştir. Mahkeme bu metinlerin, Güneydoğu'daki çatışma bağlamında şiddet kullanılmasını cesaretlendirdiği görüşündedir.(Bkz. Sürek - Türkiye kararı numara 1, paragraf 61-62). Verilen hafif cezalar göz önüne

alındığında mahkeme, şikayet konusu tedbirlerin suçu önleme ve kamu düzenini koruma gibi meşru amaçlara denk olduğunu ve 10. maddenin ikinci paragrafının anlamı dahilinde savunabileceğini saptamıştır.

**d. Terörle Mücadeleye Katılan Devlet Görevlilerinin
Kimliğinin Açıklanmasıyla ilgili yargılamalar
(Terörle Mücadele Yasası'nın 6. Maddesi)**

- 66 Altı makaleden beşine ilişkin mahkeme kararı bu başlık ile ilgilidir. Verilen cezalar, para cezasını, baskıların toplatılmasını ve bir durumda da 15 günlük kapatma cezasını kapsamaktadır. (Bkz. Komisyon raporu paragraf 199-215)
- 67 Mahkeme, bir DEP adayının oğlunun gözaltındayken öldüğü, Musa Anter'in öldürülmesi olayına yetkililerin göz yumduğu iddiası, köylerin zor kullanılarak boşaltılması, köylülerin tehdit edilmesi, Şırnak'ın bombalanması ve Jandarma komutanlığına PKK tarafından yapılan bir saldırıdan sonra iki kişinin intikam amacıyla öldürülmesi gibi olaylarla bağlantısı olduğu iddia edilen bazı devlet görevlilerinin isimlerinin açıklandığı makaleler nedeniyle mahkumiyet kararı ve ceza verildiği görüşündedir. Makalelerin ikisinde ismi verilen kişilerin aslında bu olaylardan sorumlu olmadığı, sadece bu olayların etrafında gelişen olaylara karışmaları önem taşımaktadır. Özellikle gözaltında meydana gelen ölümle ilgili olarak, Şırnak Emniyet Müdürü, gözaltındaki kişinin serbest bırakılacağı konusunda aileyi ikna etmiş ve Şırnak Cumhuriyet Başsavcısı'nın yorum yapamayacağını bildirmiştir. İntikam almak için gerçekleştirilen cinayetlerle ilgili makalede üç köy korucusunun ismi verilmesine rağmen, söz konusu iki kişiyi jandarmaların öldürdüğü iddia edilmiştir.
- 68 Diğer üç makalenin, ismi verilen devlet görevlilerinin görevini kötüye kullandığını iddia ettiği ve makalelerin bu kişileri halkın gözünden düşürebilecek nitelikte olduğu doğrudur. Fakat diğer makalelerin içeriği dikkate alınan bir faktör değildir ve eğer anlatılan konular doğru ise kamu çıkarını ilgilendirmektedir. Ayrıca devlet görevlilerinin isimleri ve terörle mücadelede oynadıkları rolün kamuoyunun bilgisine sunulmuş olması dikkate alınmamıştır. Bu yüzden bir makalede ismi geçen OHAL Bölge Valisi, bölgede tanınan bir isimdir ve diğer makalelerde adı geçen Jandarma komutanları ve köy korucuları da bölgelerinde tanınan kişilerdir. Kimliklerini korumaktaki çıkar önemsenmemiştir ve bu

yüzden sınırlamanın engellemeye çalıştığı potansiyel zarar en alt düzeydedir. Yetkililerin cezai yaptırımlar uygulamasının sebepleri, gazetenin ifade özgürlüğüne sınırlama konulması için yeterli değildir. (Örneğin Mahkemenin raporlarında yayınlanacak olan 8 Temmuz 1999 tarihli Sürek - Türkiye kararı numara: 2, paragraf 37-42). Bu tedbirler Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. paragrafı bağlamında savunulamaz.

e. Ayrılkçı propaganda içeren beyanlar hakkındaki yargılamalar (1991 tarihli Kanunun 8. maddesi)

- 69 Komisyon bu başlık altında 12 makaleyle ilgili olarak 6 mahkeme kararı belirlemiştir. Verilen cezalar 20 ay 2 yıl hapis cezası, para cezası, baskıların toplatılması ve bir aylık kapatma cezasını kapsamaktadır (Bkz. Komisyon raporu, paragraf 218-317).
- 70 Mahkeme, makalelerin ekonomik ve sosyal konular hakkındaki raporları (örneğin bir baraj projesi, halk sağlığı), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki tarihi gelişmeler hakkındaki yorumları, Türkiye'deki işkence ve katliamları kınayan ve demokratik bir çözüm arayan deklarasyonu ve Güneydoğu'daki köylerin harap edilmesi ile ilgili hesaplamaları kapsadığını gözlemlemiştir. Mahkeme, "Kürdistan" teriminin Türk topraklarından ayrı bir şekilde ortaya çıkması ve kişilerin bu ayrı devlet adına yetki kullanma istekleri, yetkililerce provokatif olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Bu görüş açıları yetkililere hoş gelmeseyse de, halk Güneydoğu'daki durumla ilgili farklı bakış açılarından bilgi almak istemektedir. Mahkeme bölgedeki rahatsızlıklara karşı, ayrı bir Kürt devleti fikrini savunan ifadelerin, durumu kaçınılmaz olarak şiddetlendirdiği konusunda ikna olmamıştır. Makalelerden bir çoğunun yetkilileri eleştirmesine ve güvenlik güçlerinin yasadışı işler yaptığını alçaltıcı terimlerle belirtmesine rağmen, mahkeme, yine de bunların şiddet kullanılmasını savunduğu ve tahrik edici olduğu görüşünde değildir. Verilen cezaların şiddetine bağlı olarak gazetenin ifade özgürlüğüne konulan sınırlamaların takip edilen amaca denk olmadığı ve "demokratik bir toplumda gerekli" olmadığı sonucuna varmıştır.

D. Sonuç

71. Mahkeme, Sorumlu Devlet'in Özgür Gündem'in ifade özgürlüğünü koruması için yeterli koruma ve soruşturma tedbirleri almadığı, 10 Ara-

lık 1993 tarihli arama ve tutuklama operasyonu ve gazetenin çeşitli sayılarıyla ilgili olarak açılan bir çok dava ve verilen mahkumiyet kararıyla, meşru amacın takip edilmesine uygun olmayan haksız ve orantısız bir çok tedbir alındığı sonucuna varmıştır. Bu faktörlerin, etkenlerin gazetenin basımı durdurulmuştur. Bu nedenle sözleşmenin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

III. Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edildiği iddiası

72. Başvuru sahipleri, Özgür Gündem için alınan tedbirlerin aşağıda verilen sözleşmenin 14. maddesini ihlal edecek surette ayrımcılığa neden olduğunu iddia etmiştir:

“Bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır”

73. Başvuru sahipleri, Komisyon Raporu’ndaki ayrımcılık yasağının dayanakta yoksun olduğu şeklindeki görüşü tekrar düşünmelerini mahkemeden talep etmiştir. 10. Maddenin ihlal edildiği bulgusunun, ulusal köken ve ulusal bir azınlığa mensupluk gibi nedenlerle ayrımcılığa maruz kalındığı yolundaki sonucu desteklediğini belirtmiştir. Kürt kimliğinin ifade edilmesinin yetkililerce ayrımcılığın ve PKK propagandasının yapılması şeklinde algılandığını belirtmişlerdir. Komisyon tarafından incelenen makalelerin çoğu hakkında uygulanan tedbirlere iyi bir gerekçe sunulmadığı için bu tedbirler sadece yasaklanan ayrımcılık ile açıklanabilir.

74. Hükümet, başvuru sahiplerinin ayrımcılıkla ilgili şikayetlerinin temelden yoksun olduğunu belirtmiştir.

75. Mahkeme, Sözleşme’nin 10. maddesinin ihlal edildiği şeklinde bir karara vardığını hatırlatmıştır. Fakat 29 makale ve haber raporları hakkında alınan önlemlerin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna varırken mahkeme, Hükümetin milli güvenliği, toprak bütünlüğünü ve kamu düzenini koruma, suç engelleme gibi meşru amaçları takip ettiği konusunda ikna olmuştur. İfade özgürlüğüne getirilen sınırlamaların, başvuru sahiplerinin etnik kökenine veya bir ulusal azınlığa men-

sup olmalarına dayandığına inanmak için bir neden yoktur. Bu sebeple, mahkeme, 14. maddenin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

IV. Sözleşmenin 41. Maddesinin uygulanması

76. Başvuru sahipleri ulusal düzeyde ve Sözleşmeyle ilgili muamelelerde yapılan masraf ve harcamaların tazmini de dahil olmak üzere, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır. Sözleşmenin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Mahkeme, işbu sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, mahkeme gerektiği takdirde hakkaniyete uygun bir surette zarar gören tarafın tatminine hükmeder”

A. Maddi Zarar

77. Başvuran şirket Ülkem Basım ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret LTD. hakkında dava açılması ve günlük üretimine el konulması nedeniyle maddi zarara uğradığını iddia etmiştir. Hükümetin aldığı tedbirler öncesinde gazete, günde 45 bin adet satmaktaydı. Bu rakam yapılan ihlaller nedeniyle öncelikle 30 bine düşmüş sonra da tamamen durmuştur. Gazete 10 bin Türk lirasına satılıyordu. Bu nedenle gazetenin bir yıllık toplam üretimine denk olacak surette. 110 milyar talep etmenin makul olacağına karar vermiştir.

Başvuru sahibi şirket, avukatların tıbbi muamele giderlerinin, yazarların, dağıtıcıların ve diğer çalışanların tutuklanması ve yargılanması hususunda seyahat ve iletişim gibi diğer masrafların ödenmesini talep etmiştir. Bu harcamaların meblağının 1 milyar olduğu tespit edilmiştir. Başvuran şirket ayrıca 20 milyar tutarındaki avukat masrafları da dahil olmak üzere gözaltına alınan 17 editörle ilgili olarak bütün masrafları ödemiştir. Dahası 10 Aralık 1993 tarihinde gazetenin İstanbul, Diyarbakır, Batman, Elazığ, Van, İzmir, Ağrı, Antalya ve Tatvan bürolarına baskın yapılmış, aranmış, arşivlere ve belgelere el konmuştur. Bu dokümanların hiç biri iade edilmemiştir. Bu dokümanların ve arşivin değeri yaklaşık 10 milyar Türk Lirası idi. Talep edilen meblağ 141 milyar Türk Lirasıdır.

Başvuran şirket, Özgür Ülke adlı gazete tarafından tutulan kayıtlar Aralık 1994 tarihinde yapılan saldırı sonucunda yok olduğu için maddi

kayıp ile ilgili meblağı belgelerle desteklemenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

78. Hükümet, Sözleşme ihlal edilmediği için tazminat ödemeyeceğini belirtmiştir. Bir ihlal söz konusu olduğunda bile başvuranlar tarafından talep edilen meblağlar aşırı abartılı ve kabul edilemezdir.
79. Mahkeme, başvuru sahiplerinin maddi zararlarla ilgili taleplerini destekleyecek belge sunmadığını gözlemlemiştir. Ayrıca yasal harcamaları, tıbbi gider ve diğer harcamaların tutarını belirlemek için girişimde bulunmamışlardır. Mahkeme, koruma altına almadığı ve soruşturma yapmadığı şeklindeki tespiti ile tıbbi ve diğer harcamalar konusundaki maddi zararlar arasında doğrudan bir nedensel bağlantı olduğu konusunda ikna olmamıştır. Ayrıca, şirketin taleplerinin alınan tedbirlerin haklı olup olmadığına bakılmaksızın bir bütün olarak gazeteye alınan tedbirlerle ilgili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, başvuru sahibinin şikayetleri sadece İstanbul'daki merkezle ilgili olmasına rağmen, gazeteye bağlı birçok büroda, arşivlere ve belgelere el konulması için ek talepte bulunmuştur.
80. Mahkeme, gazetenin İstanbul Bürosundaki arşiv ve belgelerine el konulması ve aranması ve bu karardaki haksız sınırlamalarla ilgili olarak tespit edilen ihlaller nedeniyle maddi zarara uğradıklarını kabul etmiştir. Ayrıca ihlallerin toplu etkisi nedeniyle gazetenin basımının durdurulduğunu da tespit etmiştir. Mahkeme adil bir değerlendirme yaparak başvuran şirkete 9 milyar verilmesine hükmetmiştir.

B. Manevi Zarar

81. Başvuran Fahri Ferda Çetin çektiği sıkıntı ve stres için 30 bin İngiliz Sterlini talep etmiştir. 13 günlük gözaltı süresi boyunca işkence gördüğünü ve serbest bırakılmasının ardından karısını ve çocuklarını bırakarak Türkiye'yi terk etmeye zorlandığını iddia etmiştir.
82. Başvuru sahibi Yaşar Kaya da 30 bin İngiliz Sterlini talep etmiştir. 5 Numaralı İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin gazetede kendisi tarafından yayınlanan makaleler için hapis cezası verdiğini iddia etmiştir. Kendisi de Türkiye'deki eşi ve çocuklarını geride bırakarak yurtdışına kaçmak zorunda bırakıldığını ve strese ve sıkıntıya maruz kaldığını belirtmiştir.

83. Hükümet, talep edilen meblağın abartılı olduğunu ve haksız maddi zenginleşmeye yol açacağını belirtmiştir.
84. Mahkeme, Fahri Ferda Çetin'in gözaltına alınması veya Yaşar Kaya'ya verilen hapis cezası süresiyle ilgili olarak hiçbir tespitte bulunmadığını hatırlatmıştır. Fakat mahkeme tarafından tespit edilen ihlaller konusunda başvuru sahiplerinin endişe ve sıkıntı yaşadıkları konusunda şüphe duyulmamaktadır. Türkiye'ye karşı diğer davalarda verilen tazminat miktarları göz önünde bulundurularak (Bkz. 8 Temmuz 1999 tarihli Ceylan - Türkiye Kararı, paragraf 50 ve 8 Temmuz 1999 tarihli Aslan - Türkiye Kararı paragraf 61. Her iki karar da mahkemenin resmi raporlarında yayınlanacaktır) ve adil bir değerlendirme yaparak başvuranların her birine 5 bin İngiliz Sterlini ödenmesine hükmetmiştir.

C. Mahkeme Masrafları

85. Başvuranlar ulusal davada gazete adına hareket eden Sayın Osman Ergin'e yasal ücret ve harcamaların ödenmesini talep etmiştir. Fakat detay sunmamıştır. Aynı şekilde başvuru sahiplerine yardım eden Türk avukatların harcama ve giderleri için de detay sunulmamıştır. İngiliz avukatların masrafları, harcamaları için Avrupa Konseyi'nin yasal yardımı 5.595 Fransız Frangı, 5.390 İngiliz Sterlininden çıkarıldıktan sonra ödeme yapılması, idari masraflar için 7. 500 İngiliz Sterlini, 1.710 İngiliz Sterlini, tercüme masrafları için 12.125 İngiliz Sterlini ve başvuru için yardımda bulunan Kürt İnsan Hakları Projesi'nin yol masrafları için 1.650 İngiliz Sterlini ödenmesi talep edilmiştir. Mahkeme huzurundaki duruşmada başvuru sahipleri, İngiliz Avukatlar için 3.600 Fransız Frangı yasal yardım meblağının, ücretler için talep edilen 1.450 İngiliz Sterlini ve idari masraflar için talep edilen 46.000 İngiliz Sterlininden çıkarıldıktan sonra ödenmesini ve KHRP'nin duruşmayla ilgili yaptığı masraf ve harcamalar için 2.490 İngiliz Sterlini ödenmesini talep etmişlerdir.
86. Hükümet bu iddiaların abartılı olduğunu, KHRP tarafından talep edilen meblağın haksız zenginleşmeyi artıracığı için kabul edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.
87. Mahkeme, tercüme masrafları hariç KHRP ile ilgili olarak talep edilen miktarın mutlaka ödenmesi gereken tutar olarak nitelendirilmesi hususunda ikna olmamıştır. Mahkeme, diğer davalarda hükmedilen

meblağları göz önünde tutarak ve adil bir değerlendirme yaparak, 16.000 İngiliz Sterlininden Avrupa Konseyi'nden yasal yardım yoluyla 9.195 Fransız Frangı çıkartıldıktan sonra ödeme yapılmasına karar vermiştir.

D.Temerrüt Faizi

88. Mahkeme bu kararın verildiği tarihte kendisine sunulan bilgiye göre İngiltere'de uygulanan yıllık yüzde 7.5'luk faiz oranının uygulanmasını uygun bulmuştur.

BU NEDENLERDEN DOLAYI

- 1) Davanın Gurbetelli Ersöz ile ilgili kısmını dava listesinden çıkarılmasına; Oybirliği ile,
- 2) Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine; Oybirliği ile
- 3) Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edilmediğine; Oybirliği ile
- 4) Sorumlu Devletin 3 ay içinde;
- 5) Başvuran şirkete 9 milyar Türk lirası ödemesine;
- 6) Manevi zarar için Fahri Ferda Çetin ve Yaşar Kaya isimli şahıslara 5'er bin İngiliz Sterlininin ödenmesine;
 - a) Başvuru sahiplerine mahkeme masrafları için 9.915 Fransız Frangının, bu kararın verildiği tarihte uygulanan kur üzerinden İngiliz Sterlinine çevrilerek 16.000 İngiliz Sterlininden çıkarıldıktan sonra ödenmesine;
 - b) Yukarıda belirtilen üç ayın aşılması halinde yıllık yüzde 7.5 basit faiz uygulanmasına; 1'e karşı 6 oy ile
- 7) Başvuru sahiplerinin adil tatmin taleplerinin geri kalan kısmının reddedilmesine, Oybirliği ile **KARAR VERİLMİŞTİR.**
Bu karar İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmış olup 16 Mart 2000 tarihinde Strazburg'da İnsan Hakları Binası'nda halka açık yapılan oturumda kamuoyuna duyurulmuştur.⁷

Vincent Berger
Sekreter

Matti Pellohpa
Başkan

⁷ Sözleşmenin 45. maddesinin 2. paragrafı ve mahkemenin 74/2 sayılı kuralı gereği Hakim Gölcüklü'nün kısmi muhalefet şerhi ekte yer almaktadır.

HAKİM GÖLCÜKLÜ'NÜN KISMİ MUHALEFET ŞERHİ

Madde 41'in uygulanmasıyla ilgili olarak çoğunlukla birlikte varılan sonucu paylaşmayacağımı üzülerek belirtmek ve bu karara varmama neden olan sebepleri izninizle açıklamak istiyorum.

1. Başvuru sahibi yargılanması, mal varlığına el konulması ve alınan diğer tedbirler nedeniyle maddi zarara maruz kaldığını iddia etmiştir. İddiaları desteklemek için delil sunmadan sadece farazi ve gerçek olmayan olayları öne sürmüştür. Kısacası, sadece düşüncelere dayanmaktaydı ve ayrıca dayanılan bazı konular gerçek dışıdır. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun daha önceki davalarda kendi incelemesine dayalı bulgusunun ışığında değerlendirilebilmesi için, iddiaların sadece birine gönderme yapacağım. Başvuru sahibine göre, hükümetin aldığı tedbirlerden önce Özgür Gündem'in günlük satışı 45 bindi. Bu rakam 30 bine düşmüş ve bu tedbirlerin sonucu olarak gazetenin basımı daimi olarak durmuştur. (Bkz. Karar paragraf 76). Bu durumun doğru olmadığı Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından belirtilmiştir. Komisyon Kılıç - Türkiye davası ile ilgili olarak 23 Ekim 1998'deki raporunda (Başvuru numarası 22492/93 paragraf 176) şöyle demiştir: "Özgür Gündem sirkülasyonu birkaç bin olan günlük bir gazeteydi... Nisan 1994'te yayımı durdurulmuş ve Özgür Ülke olarak devam etmiştir..." İddia edilen rakam ve Komisyon'un sunduğu rakam arasındaki fark etkileyicidir. Buna ek olarak, Özgür Gündem'in yayımı, yerini Özgür Ülke devraldığı için sadece teoride sona ermiştir. Bu durum açık bir şekilde bu davada maddi zarar ile ilgili talebin spekülatif olduğunu göstermiştir.
2. AİHM içtihatları gereğince sadece iddiaların tam olarak tespiti halinde ve olaylarla ilgili iddia edilen zarar arasında doğrudan bir bağlantı varsa tazminat verilmesine hükmedilecektir. Bu kural Sözleşme'nin 10. maddesi ile ilgili Türkiye aleyhine verilen kararlardan alınan şu örneklerde gösterilmiştir:

"81. Maddi zarar konusunda, Komisyon Delegatesi, Divanın talep edilen miktarın farazi niteliği ile bağlantılı olarak 50. maddenin uygulanması konusunu incelemesini Divandan talep etmiştir. Sayın Incal manevi tazminat konusunu Divan'ın takdirine bırakmıştır. Son

olarak talep edilen masraf ve harcamaların toplam miktarı hususunda sorunun destekleyici belgeler olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

82. Maddi zarar bakımından, Divan öncelikle madde 6/1'e uygun olan dava sonucunun ne olması gerektiği konusunda görüş açıklayamayacağını belirtmiştir. Divan daha sonra madde 10'un ihlali ve başvuru sahibi tarafından iddia edilen profesyonel ve ticari gelir kaybı arasındaki nedensel bağlantı hakkındaki kanıtların yetersiz olduğunu belirtmiştir. Dahası başvuru sahibinin maddi zararlarını destekleyecek hiçbir kanıt sunulmamıştır. Divan bu sebeple maddi tazminata hak görmemektedir."

(9 Haziran 1998 tarihli Incal - Türkiye Kararı)

"47. Başvuru sahibi 262 bin Fransız Frangı maddi ve 500 bin Fransız Frangı manevi tazminat talep etmiştir.

48. Hükümet, Divanı bu talebi reddetmeye davet etmiştir.

48. Divan Çıraklar'ın şikayette bulunduğu maddi talebin türünü açıkça belirtmediği gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. Manevi talep konusunda ise 6. maddenin ihlal edildiğinin tespitinin yeterli tazmini sağladığı görüşündedir."

(28 Ekim 1998 tarihli Çıraklar - Türkiye Kararı)

"66. Komisyon Delegeri, başvuru sahibinin –çok genel ve varsayımsal - sunuşunun 50 . madde ile ilgili taleplerini desteklemeye yeterli olmadığını belirtmiştir.

67. Divan, başvuru sahiplerinin maddi zarar, masraflar ve harcamalar hakkındaki büyük miktarda taleplerini desteklemek için herhangi bir delil sunmadıklarını kaydetmiştir. Sonuç olarak Divan, bu talepleri karşılayamayacaktır. (Bkz. Mutatis Mutandis, Pessos Compania Naviera S.A. ve Diğerleri Belçika'ya karşı Davası Divan'ın 3 Temmuz 1997 tarihli 50. madde kararı, Raporlar 1997-IV, sayfa 1299, paragraf 24). Bununla birlikte Divan başvurularının Avrupa Konseyi'nden 57. 187 Fransız Frangı adli yardım aldıkları kaydedilmiştir. (8 Temmuz 1999 tarihli Sosyalist Parti ve Diğerleri Türkiye'ye karşı Kararı)

“57. Hükümet, Sözleşme’nin iddia edildiği şekilde ihlali ile şikayet edilen maddi zarar arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını belirtmiştir. Her durumda, sayın Arslan belirttiği gelirlere ilişkin herhangi bir kanıt sunmamıştır.

58. Mahkeme, kendisi tarafından tespit edilen 10. madde ihlali ile başvuran tarafın ileri sürdüğü kazanç kaybı arasındaki ilişki ile ilgili yeterli kanıt olmadığı kanaatindedir. Ayrıca, maddi zarar açısından başvuru sahibinin iddiasının desteklenmesi için herhangi bir belge sunulmamıştır. Bu sebepten dolayı mahkeme bu talebi reddetmiştir.”(8 Temmuz 1999 tarihli Aslan - Türkiye Kararı)

“66. Hükümet Sayın Karataş’ın gelir kaybını kanıtlamadığını ileri sürmüştür.

67. Komisyon Delegatesi bu konuya ilişkin herhangi bir görüş açıklamamıştır.

68. Diğer taraftan mahkeme ihlal ile başvuru sahibi tarafından ileri sürülen diğer maddi zarar kalemleri arasındaki ilişki ile ilgili yeterli kanıt olmadığı kanaatindedir. Özellikle Mahkeme, Sayın Karataş’ın maaşına ilişkin herhangi bir güvenilir bilgiye sahip değildir. Sonuç olarak, mahkeme başvurana bu kalem altında herhangi bir tutarın ödenmemesine karar vermiştir. (Bkz. Mahkeme İç Tüzüğü, Madde 60, 2. fıkra)

(8 Temmuz 1999 tarihli Karataş - Türkiye Kararı)

“53. Komisyon Delegatesi, mahkemenin yukarıda belirtilen Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Sosyalist Parti davalarında varılan karardan farklı bir karara varılması için herhangi bir neden olmadığı görüşündedir.

54. Mahkeme, başvuran tarafın taleplerini desteklemek üzere herhangi bir delil sunmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, talebi kabul etmeyecektir. (Mahkeme İç Tüzüğü’nün 60. maddesi’nin 2. fıkrası, Bkz. 25 Mayıs 1998 tarihli Sosyalist Parti ve Diğerleri - Türkiye Kararı, raporlar 1998-III, sayfa 1261, madde 67) ve (8 Aralık 1999 tarihli Özgürlük ve Demokrasi Partisi ÖZDEP - Türkiye’ye karşı Kararı)